

დიდება თავისუფლებას!

რვენი ფრთვა

საბააკსებელი ; მოე მოკლანია, **NOTRE DRAPEAU FONDATEUR : NOE JORDANIA.**

თავანო სპ. სოც.-დემ. პარტიის საზღვარ-გარეთის ბიუროსი.
Organe du Bureau à l'Étranger du parti Social-démocrate de Géorgie.

N119

ბაილი

პარიზი 1990 წელი.

საუკეთესო ხურვილებით "ჩვენი ღრმის" რელაქცია გი-
ლოცავთ ბრწყინვალე ხალეხახაუნო საზეიმო მეფე ღღეხ
ა ღ ღ გ ო მ ა ხ .

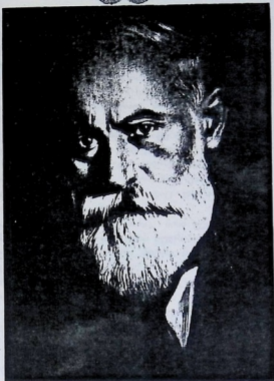
ქრისტე აღხღგა!
ქრისტე აღხღგა!
ქრისტე აღხღგა!

პარიზი 15 აპრილი 1990წ.

საქართველოს
სსრკ-ის
სამთავრო

1868-1953.

ნოე ჯორჯია.

უკანასკნელი სურათი. პარიზი 1952 წელი.

NOË JORDANIA

Président du Gouvernement

Chef de l'État de la République Géorgienne

26 მაისი, ქართველი ერის და ხალხის აღდგომის, თავისუფლების და დამოუკიდებლობის დღეა.

ქართველი ხალხი პირდაპირ, უშუალოდ გათვითცნობიერებული და გამთლიანებული, პირველად გამოვიდა საქვეყნო ასპარეზზე 26 მაისს და მისცა დასაბამი მის ახალ ისტორიას; თქვა ახალი სიტყვა; გამოკვეთა თავისი საველი გზა. მან აქ პირველად მიაძახა მომავალს: „მე ვარ ჩემი თავის ბატონი. უნდა ვიყო თავისუფალი!

ჩვენს ირგვლივ იცვლება ყველაფერი, იქსოვება ახალი ნოვლენათა ქსელი, ხდება გადაჯგუფება—გადმოჯგუფება, მთელი რიგი ისტორიული გადასხვაფერებისა.

არ იცვლება მხოლოდ ერთი მოვლენა: არ იცვლება ოცდაექვსი მაისი; ის რჩება იქ, სადაც დაიბადა, უცვლელათ, შეუღრეკელათ, ამაყათ.

და ეს იმიტომ, რომ მისი ძირი, მისი ფესვები ღრმად არის გადგმული ქართველი ერის სულსა და გულში, მან სამუდამოთ დაიპყრო მთელი ხალხი, მან აშქარათ დაანახვა მას სასიცოცხლო გზები.

26 მაისს ქართველობა დაეპატრონა თავის თავს, როგორც ერთი მთლიანი ერი, გამოკვეთა ერთი ხალხი ჭირში და ლხინში განუყრელი. მან სთქვა თავისი საკუთარი სიტყვა ცხოვრების ყველა დარგში: პოლიტიკაში, ეკონომიკაში, სოციალურ და ნაციონალურ ურთიერთობაში და მან ეს აღბეჭდა ჯერ საქმით და შემდეგ სიტყვით — კონსტიტუციაში.

მოსკოვმა მოგეტაცა ეს სიღიადე, გასტეხა ჩვენი წყობილება, მოსპო ჩვენი თავისუფლება. ვერ მოგეტაცა მხოლოდ ჩვენი სული, ვერ გასტეხა ერის მორალი, მისი მთლიანობა, მისი გადაწყვეტილება — იყოს თავისუფალი.

26 მაისი ბუდობს თვითეულ ქართველში; ის აღარ ფრიბლებს გამოჩენილათ საქართველოში. ის ფრიალებს გამოუჩენელათ ყველა ქართველში. აი ეს მორალური ძალა, ეს სულიერი სიმტკიცე და ურყევი იდეალი არის აუღე-

ბელი სიმაგრე. რასაც შეასკდება მტერთა იერიშები. ის უტყუარი თავდებია მისი საბოლოო გამარჯვების. ამ ისტორიულ სტიქიას ვერაფერითა დამომრეობა ვერ მოსპობს, ვერ შეაჩერებს; იგი გადალახავს ყველა დაბრკოლებებს და ამა თუ იმ ვხით აღსდგება, — 26 მაისი კვლავ აშკარათ გამოანათებს და ერის მსვლელობას უმეთაურებს.

დღეს საერთაშორისო ურთიერთობა ცვალებადია; ხახ ერთი ხარი ჩამორეკს, ხან მეორე. ამ ისტორიულ ზვირთთა სრბოლაში, ამ არეულ-დარეულ ხანაში ქართველი ერის პატარა ნაღი გასცურავს სამშვიდობოზე მხოლოდ ერთი საშუალებით — მისი მთლიანობის შენახვით, მისი თავის თავის ერთგულებით, მისი 26 მაისით.

6. ჟორდანია.

Le 26 Mai ➤

Le 26 Mai est le jour où la nation et le peuple géorgien ont retrouvé leur liberté et leur indépendance.

C'est le jour où la Géorgie, unie et consciente, s'est manifestée pour la première fois sur la scène mondiale et a donné naissance à sa nouvelle histoire.

C'est le 26 Mai qu'elle a prononcé des paroles nouvelles, tracé le chemin à suivre et, pour la première fois, s'est adressée à l'avenir :

Je suis mon propre maître,

Je dois être libre.

Autour de nous tout change, une nouvelle trame se tisse, faite de changements historiques.

Seul le 26 Mai demeure. Il reste là où il est né, immuable et fier, car ses racines sont profondément ancrées dans l'âme et le cœur de la nation géorgienne.

Le 26 Mai a rendu aux Géorgiens leur souveraineté et lui a clairement montré le chemin de la vie.

Le 26 Mai a conquis à jamais le peuple tout entier et le sentiment de leur unité indéfectible dans le malheur et le bonheur. Les Géorgiens ont pu enfin s'exprimer librement dans tous les domaines : politique, économique, social, national. Ils l'ont affirmé dans la Constitution, par la parole et par l'action.

Moscou nous a ravi nos droits et notre liberté. Elle n'a pu nous voler notre âme, ni briser la force morale, unité et la détermination du peuple à redevenir libre !

26 Mai demeure dans le cœur de chaque Géorgien. Il ne flotte plus ouvertement dans notre patrie, mais secrètement dans l'âme de tous les Géorgiens.

C'est cette force morale, cette conviction profonde, cet idéal inébranlable qui sont nos remparts. Ils nous garantissent la victoire finale, quel'e que soit la puissance de l'ennemi ! Rien ne pourra anéantir, rien ne pourra stopper ce bouleversement historique. Il surmontera tous les obstacles et triomphera tôt ou tard.

Le 26 Mai éclairera de nouveau et conduira les destinées du peuple géorgien.

Aujourd'hui, la situation mondiale est changeante. Par ces temps houleux et incertains, le frêle esquif de la nation géorgienne arrivera à bon port, à une seule condition :

LA CONSERVATION DE SON UNITÉ ET DE SON 26 MAI !

Noé JORDANIA.

* ფრანგულათ თარგმნა ახმათ ყორღანიამ.

Traduit par

A. JORDANIA

დიდება თავისუფლებას!

დიდება ქართველ ერს!

3 0 4 3 0 7 0

26

მეორის წელი

თბილისი-1918 წელი

ფიდი აქტების დღე სვიმის უანასიყელი სხდო-
მით დაიწყო. სხდომის თავმჯდომარეობის კ. ჩხვიძე.
ნ. რამიშვილი აქვლებს მიხსენებას სახეობა მო.
ლაპარაკებისა და მიმდინარე მომენტის შესახებ.
მდგომარეობა ტრალიკულია. იჩაკვეია, რომ ამირ-
კაცასილის შემადგენელი ნაწილები ვერ აჩიან შუა-
ნაშენებულნი დიდი სახელმწიფოებრივი მნიშვნელო-
ბის მქონე ჰორითად საკითხებში. ცხადია ასეთი პი-
რობებში ამირ-კაცასილის შილაინი არსებობს და
წირულია. შიულ რიგ ირატრების სიტყვების შემ-
დეგ სვიმი დებულობს რეზოლიუციას, რომლითაც
აქხალებს ამირ-კაცასილის შილაინობას დარღვეუ-
ლად და სვიმს დაშლილია.

სვიმის დაშლის შემდეგ იწყება საქართველოს
ეროვნულ საბჭოს სხდომა. შიული დარბაზი მხერ-
ვულ ტაშით ვეგება საბჭოს თავმჯდომარეს ნ. ეო-
რდანიას, რომელიც მომენტის შესაფერ სიტყვით
მიმართავს სხდომას. ამ სიტყვის შთავარი შინაარსი
ასეთია:

მოკლავნო. თქვენ იყავით დღეს მოქაზე ერთი
ისტორიული. იმითით, შიგარამ ტრალიკული აქტი-
სა. დღეს ამ დარბაზში მოკვდა ერთი სახელმწიფო
და სამარკველი ვერება მეროგ სახელმწიფოს. ეს შე-
ორე სახელმწიფო არ არის პირველის მოწინააღმდე-
გე. შთა შორის შერი და შტრობას არ არსებობს და
თუ აღსდგა პირველი სახელმწიფო. შერავს ამის
საწინააღმდეგე არაფერი არ ვქნება. პირიქით შვეო-
ბრულად ზელს გაუწევს მას. დაე იყოფეს ყველა
რომ ახალი სახელმწიფო არ იქნება მომარტული არც
ერთი სახელმწიფოს წინააღმდეგ (ტაშ).

შისი მიზანია დაიდაროს დღეს თავი და ზელი
შეუწყოს იმის ადგილას, რისც დაეშლია (ტაშ).

იყოი რომ საქართველო ბრძოლის ქვეანაა. ის
საუეროებით შამაცურად იბრძოდა ყველა იმ ერ-
თათვის, რომელნიც მოსახლეობდენ მის ფარგალ-
ში (ტაშ). ვიტყვი შეტსაც: ის შიფარელობდა იმ
ერებსაც. შის ფარგლებს გარეშე რომ იყვენ. და თუ
ჩვენ შივამცევი ვურადღებავს შის არსებობის ისტო-
რიას, შას შერაბა შიდრეკილება თავისი ინტერესები
შეუერთოს სხვის ინტერესებს. ამიტომ არც ერთი
სახელმწიფო არ უნდა განიდოფიფეს შის დაარსებით
აღმდოფებას.

აქ, სვიმში ითქვა, რომ არ არის ისეთი ხალხი
რომელიც შერი, შტრობით უტყარიფეს საქარო
ველოს და ჩვენ უნდა ვიფიქროთ, რომ ახალი სახე-
ლმწიფო სასესებით გაამართლებს ამას.

შე შივამცევი დღეს განსაკუთრებით ვურადღებავს
სომხის ტრადიციას. ჩვენი გულწრფელი თანაგრძნო-
ბა შთა შიარეება.

დღეს ერთი ჩვენგანს მოითხოვს ისეთი შიფარეკო-
ბას, როგორც ის მოითვლიდა ამი წლის წინეთ
(ხანგრძლივი ტაშ).

ჩვენ გესურს ვაგროფევი კეთილი განწყობილებაში

ციყოთ ამირ-კაცასილის მუხელმანებთან. ჩვენ ვტი-
კობით, რომ ისინიც დაიარსებენ ასეთივე სახელმ-
წიფოს და შივამ ზელს გამოეციქვილიან, რომ შვეო-
რით (ტაშ). ეს შვეკობილი დამოკიდებულება ჩვენს
გარეშე შივოფ ვრებთან იქნება შვეილი. შივარი სა-
ძირკველი, რომელზედაც დაეყრდნობა და გამარ-
ტება ის ნორჩი სახელმწიფო, რომელსაც ჩვენ დღეს
ვაარსებთ. აქ ჩვენს სახელმწიფო ფარგლებში არა-
ისეთი ვრები, რომელნიც უტყარიფობას წარმოად-
გენენ. ეს ვრები იქნებიან ისეთივე უღლებებით აღ-
მურჯილინი, როგორითაც ყველა.

ჩვენი იფეა... ია დიდი კავშირის შედეგად ამირ-
კაცასიაში. აი ეს კავშირი იქნება შვეარტებელი
მატი, საერთო შიდი, რომ კავშირში მოკვეული ყვე-
ლა სახელმწიფოები ერთად გამოიფენ და დაიყვან
სამშობლო. შამინ იქნება შესრულეული ის, რის
შესრულებას ახლა ვერ მოვაწარმოთ ჩვენგან დამო-
უკიდებელ შივებების ვაშო. ის ხალხი, რომელიც
ახლა შიილტკვის ამირ-კაცასილის შილაინობიდან,
ისევე გამოიბრუნდება და დაფდებიან ერთ საერთო
ფროშის ქვეშ, რომ ერთად დაეწყოთ ნეტარ მომე-
ლისაყენ (ხანგრძლივი ტაშ).

ამ შესავალი სიტყვის შემდეგ ნ. ეორდანიას კო-
მუნებობს შიფარეულ საბჭოს აღსაზრულებელ კო-
მიტეტის შივარე შივამცევილად დამოკიდებლობის
აქტს. აქტის ყოველივე ფრასის დარბაზში შივარელ
ტაშის ცყმით და ფავშარეჯოს საქართველოს დამო-
უკიდებლობასა ძახილით ვეგება.

სანამ ერთიველ საბჭოს სხდომა გრძელდებოდა,
სასახლის წინ შიფარევა ბევა ხალხი. საზოგადოე-
ბამ უეევი იყოფა, რომ იმ დროს სასახლის თვირი და-
რბაზში იბადებოდა ახალი საქართველოს დამოუკი-
დებლობა და მოუთმენლად მოელოდა დამოუკიდე-
ბლობის აქტის გამოცხადებას. საზოგადოებრიდან
ვილაკამ წამობიანა: მოვიხოვოთ გამოვიფეს ნოე
ეორდანიას და აქტი წავეკიოთოსა. ამ წამობილს
აყვა ბევა ხალხი—აქტი, წავეკიოთოთ, აქტი! ეთ-
ხიეთ ნ. ეორდანიას გამოვიფეს...

ხალხის სურვილი დამოუკიდებელ იქნა: სა-
სახლის ბალკინზე გამოიდან ნ. ეორდანიას და საბ-
ჭოს წევრები. გრიალებს დასურვლებელი ტაშ;
იყოთება დამოუკიდებლობის აქტი. ფავშარეჯოს
დამოუკიდებელ საქართველოს, ფავშარეჯოს ვან-
თაისიფლებელ სამშობლოს,—გაიბნის ყოველ
მხრიდან. საბჭოს წევრები და ხალხის საყვარელი
ორ-ტორები სიტყვებით მიმართავენ ხალხს და უბს-
ნიან წაქიოთებ აქტის მნიშვნელობას.

ბევა ხალხის აღფრთოვანება უმალეს წერტი-
ლადე აღწევს; აღობებდა და შიფარეული, ხალხობი
და უსწობი სიხარულის ერთ გრძობაში შედუფე-
ბელნი ერთმანეთს ვსეკვიან და ულოცავენ.

ეს იყო წლის შინიობის შემდეგ ქალაქ შიარტე-
ფით აღსდგა საქართველო

26 მაისი

1978 წელი

საქართველს წამოუპიჯავლავის დიადი თარიღია.

---•---

26 მაისი ქართველი ერის განახლების და აღორძინების უკვლავი ეპოქალური თარიღია.

26 მაისი საქართველოს ნება სურვილის მარად არსებობის გამომხატველი სიბრძნეა, მიხი სიცოცხლისა და თავისუფლების ზეაღსვლის აყვავებული უმანკო წაღკოცია, რომელშიდაც ჩაქსოვილია ქართველი ერის სული, გული და მაღალ გრძნობათა იდეალი.

26 მაისს ქართველი ერი გამოვიდა საკაცობრიო გზაზედ, როგორც სუვერენული სახელმწიფო, კარი შუალო თავისუფალ ერთა ოჯახშიდ, მიიღვანა მის საღაროში თავის ორი ათასი წლის კულტურა, და ღირსეული აღგიდი დაიჭირა.

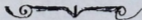
26 მაისი გვინერგავს, გვასწავლის და გვეუბნევა, რომ სამშობლო ჩვენი უნდა იყოს ჩვენი, იყოს თავისუფალი და დამოუკიდებელი.

26 მაისი არ ეკავშირება ამა თუ იმ რეჟიმის საკითხს

რადგან სამშობლოს ხაკითხი ღვას უპირველეს: ყოველი
 დიდების ამაყ მწვერვალზე, იხ უძლიერესი და ხელუხლე-
 ბელია. ყველა წყობილება ღრობითია, წარმავალია.
 26 მაისი მარადიული და დაუფახებელი ღირებულებაა,
 იგი თვით ერის სიცოცხლეა, ხვანაირი ჭიჭუნგი ღღევა-
 ნდელ ქართველიხათვის არ ახებული და მიუღებელია.
 26 მაისს ხაქართველო აღხდგა, როგორც ერი, ერთი
 მთლიანი, განუყოფელი, ღალი მჭკიცე და ხალი. მოხკო-
 ვმა ძალით მოგვჭავა თავიხუფლება და ღროებით შეაჩე-
 რა ქართველი ერის მხვეღელობა უკეთეს მერმისიხათვის.
 რახ წარმოვადგენთ ღღეს მათ ხელშიღ მყოფნი? ქვეყანას
 გაპარჭახებულს, ღარბულს, გავერანებულს, რუხულ გო-
 ლშევიკურ ქუხლით გათელიღს, გვემულს, უკან დაქანებუ-
 ლს, გღარიბებულს, წამებულს და ღამუნჯებულს.
 ჭეშმარიტად ეს უნღა გათავღეს!
 უამრავ წამებულ მამულიშვიღთა ღია ხაფღავები, ჩვენ
 შემოგვჩერებიან, ჩვენსკენ არიან მოპყრობიღნი. და
 მოგვიწოღებენ, რომ ხამარადიხით დაუბრუნოთ ჩვენ ერს
 მშვიღობიანი გზით, იხ, რაც ძალით წაგვართვეს.
 თებერვალი ვერ გაგვიხმობს 26 მაისის კვირჭს, რადგან
 იხ ღამყნიღია მარადიულათ ყვეღა ქართველის უჭეს ხუ-
 ლსა და გულშიღ, მიხი ზრღა , გაფურჩქვნა და შეფერხება
 არ მოხღება არახოღეს, თუ მთელი ერი აღჭკინებული
 ღრმა ეროვნული ერთიანობის შეგნებით გამსჭვალული
 მამულიშვიღური გრძნობით დაანთებს ჩვენს გულში ერთი
 გრძნობის წეცხღს 26 მაისის ერთგულეღისა და გამარჯვი
 ბიხათვის.

26 მაისი

წაღრუბლებით აივსო, - ჩემი გული დარღებით;
 როდის მოხვალ მაისო, შენი ია ვარდებით?
 როდის მოხვალ მაისო, შენი ჭკბილი მშვიანა
 ამდენმა ხეციალმა გული დამიშვიანა
 ჩემი მწარე ობლობა არვინ გაიშვიანა,
 იქნებ ამ წელიწადში ურევია მ ა ი ს ი !

ფრინდი ფრინდი მარია-ხელის გულზე დავისვი
 ფერხულს უვლის მარია ზეციური ხალისით
 მოხიანს ამ წელიწადში ურევია მ ა ი ს ი ;
 შეიხწორა მხრები და მკერდზე ღილი გაიხსნა,
 ფარჩის ვაბამ შრიალამ ვარსკვლავები დაიხსა.
 უვლის ფერხულს მარია, იმედის ხმა გაიხსმა,
 თითქოს შემოანათა ფანჯარაში მ ა ი ს მ ა
 ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს მ ა ი ს მ ა ,
 ო წ დ ა ე ქ ვ ს მ ა : მ ა ი ს მ ა !

ს ა რ ო ვ ი

1989 წელს

შოთა აბაშიძე.

პირველი მაისი.

პირველი მაისი შრომის დღესასწაულია. შრომის და პიროვნების თავისუფლება, მშრომელთა მდგომარეობის გაუმჯობესობა და მათი ეკონომიური და კულტურული წინ წაწევა, დათრგუნვა ყოველივე ძალადობისა, მოსპობა შილიტარიზმის და იმპერიალიზმისა, ყველა ერთა თავისუფლება და მათ შორის მშვიდობიანობის და სოლიდარობის დამყარება, საერთო სოციალურ-პოლიტიკური სამართლიანობის მოპოვება—აი რას მოითხოვს პირველ მაისს მშრომელი ხალხი და რა ღონისძიებებით გამოადის ის ამ დღეს.

მაგრამ ყველა ეს მოთხოვნილებები საბჭოთა კავშირში და კერძოთ საქართველოში ძირიანათ უარყოფილია. არსად იქ არ არსებობს არც შრომის და არც პიროვნების თავისუფლება; მშრომელთათვის მდგომარეობის გაუმჯობესობაზე ფიქრიც კი აკრძალული აქვთ; ყოველგან მეფობს ჩეკა-პოლიციის უხეში თვითნებობა; ხალხის საუკეთესო შვილები განუკითხავათ იქლიტება; ერებს წართმეული აქვთ თავისუფლება და თვითგამორკვევის უფლება; ხელისუფლება ცდილობს საბჭოთა კავშირში ერთიერი დანარჩენ სხვა ერებზე გააბატონოს. ყველა ისინი კი სოციალურათ და პოლიტიკურათ იტანჯებიან.

დღეს საქართველოს მშრომელი ხალხი ვერ დღესასწაულობს პირველ მაისს ისე, როგორც ამას წინეთ შევბოდა და ვერ აყენებს საამისო ღონისძიებებს.

მას აკრძალული აქვს სთქვას და დასწეროს სრული სიმართლე მშრომელთა პირველ მაისის მანიფესტაციებზე ამ ორმოცი წლის წინეთ ჩვენში, ან შესაფერისათ აღწეროს და მოიგონოს პირველი მაისის დიადი დღეები თავისუფალ და დამოუკიდებელ საქართველოში.

ჩვენი შტრები კი დაპყრობილ ჩვენ სამშობლოში ყოველ პირველ მაისს საოკუპაციო ჯარების სამხედრო აღლუმს მართავენ, ქუჩებში ტანკები და ზარბაზნები გამოაქვთ და ამის საყურებლათ ჩეკისტები ხალხს იარაღით ერეკებიან. მჩაგვრელები ცდილობენ ჩაგრულთ თავიანთი ძალა აჩვენონ, ისინი დააშინონ და მათ ბრძოლის ხალისი წაართვან.

საბჭოთა რუსეთში პირველი მაისი უსულო და უშინაარსოა. მას მაღალი მორალი და იდეალი ამოაცალეს და მჩაგვრელ იმპერიალისტების სადემონსტრაციო დღეთ გახადეს. დღე მხიარულებისა და სიხარულისა მძიმე და მწარე ფიქრების დღეთი შესცვალეს.

პირველი მაისი კომუნისტებმა მშრომელთა და ერთა დამონების დღეთ გადააქციეს. მაგრამ მჩაგვრელთა და დამონებულთა შორის ბრძოლა გაგრძელდება მანამდე, სანამ ეს უკანასკნელნი თავისუფლებას არ აღიდგენენ.

26 მაისის აღდგენა საქართველოში კი პირველ მაისსაც გაანთავისუფლებს ბოლშევიკების ტყვეობისაგან.

1929 წ. № 2

ბრძოლის წმა

თბილისის სისულიანი

დღე

9

ავრილი

1989 წელი

ეროვნული გლოვის დღეა.

1918 წელი 26 მაისი ქართველი ერის ისტორიაში მნიშვნე-
ვოდა სრულიად საქართველოს თავისუფალ სუვერენულ სა-
ხელმწიფოს აღდგენის გამომხატველ დაუვიწყარ სათაყვა-
ნებელ თარიღათ, რომელმაც ჩაგვინერგა სიფუძვლე და
სიყვარული თავისუფლებისა, რაც ერის ხელისა და სი-
ცოცხლისათვის იმდენათვეა საჭირო, როგორც სხუეღისა -
თვის ჰაერი.

26 მაისი წარმოადგენს დიდებულ მნათობს ჩვენი საუკუ-
ნის ეროვნულ ზეადვლის ყოფა-ცხოვრებისას, რომელმაც
გააძლიერა და აღამაღლა მთელი ერის ხელი, მისმა მუ-
ქმა ყოველივე დაჩრდილა და გახლა მარადიული.

ვერაგულათ, ავაზაკურათ საბჭოთა რუსეთმა მოგვცა
ქართველი ერის მონაპოვარი საუნჯე დიდი 26 მაისი,
მაგრამ ვერ შეხსენებდა ეროვნული მაჯის ცემა, რადგან
26 მაისმა განავითარა ის ძლიერი ეროვნული ხელი, რომელიც
მუდამ ღღებს განუყრელათ თავს დასტრიალებს ჩვენ
წამებულ სამშობლოს.

ათეულ წლებში განმავლობაში ჩვენი ქვეყნის გარემო
საშინელ სიბნელემ და გაუგონარ სიხსლიანმა ტერორმა
მოიხვა, მაგრამ საქართველოს შავი ღრუბლებით გამურულ
ცაზე გამოანათა ჩვენმა იმედმა, ჩვენი ერის მომავალ-
მა, ჩვენ ხანუკვარ ახალგაზრდობამ, რომელიც აღსდგა
ვით ხალიკლდე და დღევანდელ გარემოებაში დიდი ზომი-
ერებით მოხთხოვა საბჭოთა რუსეთს იმის დაბრუნება,
რაც მათ ძალით მოგვცავენ.

მკვლელობაზე უსაშინელები დანაშაული მე ვერ წარმო-
მიდგენია, განა ვინმეს აქვს უფლება თავის მსგავს
არსებას სიცოცხლე მოუხპოს? სწორედ მოხკოვიდან

საგანგებოთ გამოგზავნილ ადამიანების მკვლელობაზე დაგერძილ რაზმელებმა დალესილ ბარ-ნიჩბებით, წარმოუდგენელ აღვირ ახსნილ ველურობით 9 აპრილს ადამიანის მოღგმის შემარცხვენელ ვერაგობით დაუნდობლათ ჩაკვიჩებეს, დაგვიხოცეს ერის იმედი და სიამაყე მისი ხანუკვარი საყვარელი ახალგაზრდა ქალ-ვაჟნი.

მკვლელნი ღირსნი არიან ზიზღისა და ჩაქოღვისა, მაგრამ სამწუხაროთ მოხკოვი ხდუმს, ამ ღუმლით ნუთუ ის ამართლებს და მფარველობს კაენისებურ ცოდვით მიხილ მკვლელებს?

9 აპრილს ჩვენმა საამაყო ახალგაზრდობამ მოგვეცა უნიკალური მაგალითი ჭიჭანიურ გამბედაობისა და თავგანწირულობის სამშობლოს განთავისუფლებისათვის და დასწერეს საქართველოს იხჟორიის უბრწყინვალესი დაუვიწყარი ფურცლები. ისინი ცოცხლებიც დიდებულნი იყვნენ და მათ განაწამებ სიკვდილის შემდეგ მათი ხახელები დიდების შერევიანდეთით შეიმოსენ, გახდენ უსაზღვროთ ძლიერნი, უკვდავნი და ხათაყვანებულნი.

მათი ხურათები ყოველ ქართველის ოჯახში უნდა ეკიდოს, რათა დედა შვილს მიუთითებდეს და ეუბნეოდეს: "აი ეხენი არიან 9 აპრილის გამირები, რომლებმაც თავიანთი უმანკო სიხსლი შეაკვურეს ღიადი 26 მაისის აღდგენას და გახდენ ნეჭარ ხხენებულნი.

ყოველ დღე შევედრეთ უზენაეს, რათა მათი მსგავსნი კვლავ მრავლათ მოუვლინოს ჩვენ ბედვრელ საქრისციანო საქართველოს."

ახეთია ძალა 9 აპრილის დავუვიწყარ გამირებისა.

საქართველო
1989

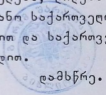
9

აპრილი
1989

წელი.

ორშაბათს 1990 წლის 9 აპრილს, ხალამოს 8 საათზე გადახდილ იქნა პანაშვილი პარიზში, წმინდა ნინოს სახელობის ქართველთა ეკლესიაში. 9 აპრილის თბილისში ვერაგ საბჭოთა რაზმელების მიერ დაჩქარებულ ხოცვა ყლუცაში დაღუპულ გამართა ხსოვნის წლისთავის აღსანიშნავათ, რომელთა უმაღლესი მოწოდება და მიზანი გახლდათ სამშობლოს განთავისუფლება. მათ თავიანთი დანთხუელი სიხსლი ჩვენი ერის სულიერი ამაღლება და გამაგრება უმჯობეს ნიადაგზედ დაამყარეს.

დიდება და საუკუნე ხსენება მათ სახელებს, დიდება და გამარჯვება მათ მშობელ საქრისტიანო საქართველოს პანაშვილი დამთავრდა ეროვნული პიძნით და საქართველოს განთავისუფლების შეურყეველ იძულებით.

დამხსრე.

საქართველოს

ძნელი დღეები.

დღეს, როდესაც ამ წერილს ვწერ მაიხის დიდებული შვედგახს, ამინდიც შეხატურიხი, მზიანი და საამურიც, მაგრამ პარიზში მყოფ ეულ ლეოლვილს, ფიქრნი მწარენი ღამეუფლა, რადგან ვხედავ ჩემ ხაყვარულ სამშობლოს დედა-ქალაქშილ ჩაჭარებულ პირველ დაუვიწყარ ნეჭარებით მოხაგონარ დიად 26 მაიხს.

ვხედავ საბეიგით მორთულ მხიარულ თბილიხს, ვარდ-ყვავილეების ქალაქს.

ვხედავ დიდებულ თეორ ჩხენებმნ ეფლს და შიგ მჯლომარე ღამოუვილებელ საქართველოს პირველ პრეზიდენცხს, ახივანს, სილამაზით უზენაეს ნოე ყორდანიას, რომელსაც საბეიგო პაემანზე მოხული ხალხი უმართავს აღჭაფებულ ოვაციებს, და ამით მის უბაღლო ბელადს უმელავნებს მის სიყვარულს, ერთგულებას და ღრმა პაფივისცემას, რადგან მან საქართველო, თავისუფალი და სუვერენული უზაღლო ეროვნულ სილიადის მწვერვალზელ აიყვანა.

ნოე ყორდანიას სახელმა ფართოდ გაიღგა ფეხვები საქართველოში, დიდი და პაჭარა მასზე ღაპარავობდა და ყორდანიობა ენაჭრებოდა.

ამბობენ სამშობლოს სიყვარულს უფრო მეჭად განიფდი, როდესაც მას ვარგავო, რაც ხრული ჭემპარიფებაა.

ამას დაუმატეთ იხივ, რომ უღმობელმა სიკვდილმა მომ-
ცხადა დაუვიწყარი საყვარელი ჩემი გამამხნეველები
მეუღლე, მომცხადა თითქმის ყველა ჩემი სიყრმის მეგო-
ბრები და აღვიღალ წარმოიღვენთ ჩემს უზომო დადარლი-
ანებას, ღამარცხოვობის მწუხარე გრძნობებს.

მიუხედავათ ყველივე ამისა ჩემ ცხოვრების მიწურულში
მორეთიდან მკვრძალებით მოგახსენებთ ჩემი საყვარელი
თანამემამულენს ჩემს აზრს საქართველოში შექმნილ
მდგომარეობის შესახებ და აგრეთვე შევეცდები მოკლედ
გაგაგნოთ ევროპა-ამერიკის განწყობილება ს. რუსეთის
დაპყრობილ ერთა მიმართ.

მე ჩემ ამ წერილში, საქართველოს შესახებ ვეყრდნობი
თქვენ პრესაში წაკითხულ წერილებს და მოცემულ მა-
ხალებს, რაც ემიგრაციაში იშვიათობაა და არა ხრული,

აგრეთვე შედარებით მრავლად ჩამოსულ ჭურისცვებს,
რომლებიც მაწობა ღმერთს აღარ გაგვირბიან და თავისუ-
ფლად გვხდებიან. ცნობილია, რომ მდგომარეობის სისწო-
რით ვაგებინათვის საჭიროა იცხოვრო იმ ხალხთან ვის
ყოფა-ცხოვრებას აღწერთ რათა უფრო ხწორი დახკვნები
გააკეთოთ და გაიგოთ მისი ნამდვილი არსი.

ამიტომ ჩვენ ხრულებით არ გვაქვს პრეცედენია ჩვენი
მუემცდარობის. ეს წირილი დაწერილია თქვენთვის მხო-
ლოდ გახაცნობათ და დახაფიქრებლათ, სხვა პრეცედენია,
დაჩემება ჩვენ არც წარხულში გვქონია და არც ეხლა
გვაქვს.

ამ მოკლე ხნის მანძილზედ საბჭოთა რუსეთის რუქაზე
საკვანობრიო მნიშვნელობის უდიდესი ცვლილებები მოხდა,

რომლის ფაქტებმა ჩვენ ქვეყნამდღისაც მოაღწია და სანა-
თანადო რეაქციას გამოიწვია.

მოხდა ძნელად დასაჯარებელი ამბები. საბჭოთა რუსეთის
არამც თუ ზურგი აქციეს მოხკოვის ბრძანებლობაში მყოფ
ათეულ წლების განმავლობაში მის მიერ განაწამებ და-
მუნჯებულ ერებმა, არამედ აშკარად გადუღგენ მას, და
უშიშრად გამოეყვნენ. ხვალისიან პეგლებს და თვით წმი-
ნდათა - წმინდას ღვინისიან პეგლებსაც აღარ ხვოვებენ
მის პიედესტალზე, უღმობლათ ამხვევენ მათ და კომუ-
ნისტური პარტიისიან სახელისიან ფარებას სამარცხინოთ მი-
აჩნიათ და მიიღვევიან თავისუფლებიანაკენ, რომლის შო-
ვნა ხვობს საშოვარსა ყველასა. ამ ბედნიერ ერებმა
მოაღწიეს ნანაფრი მიზნის აღსრულებას და შეუდგენ მა-
თი სახელმწიფოებრივ ცხოვრების ღემოკრაციულ ნიადა-
გზე მმუნებლობას. მოხკოვი განმარცოებული ხდუმს და
ოღიმპიური მოთმინებით თვალყურს აღევნებს. ამ მი-
სთვის დამამცირებელ მდგომარეობის მსვლელობას და შე-
დეგებს.

მ.ს. კორბაჩევმა მხოლოდ თავისუფლების ხარკმელი გა-
მოაღო და მიგ მიხი ოღნავი ხიო შეუშვა, რომელიც
გრიგალათ იქცა, ამფვრევს, ამხხვევს კედლებს, კარე-
ბებს და შეხამლებელია მისმა კორიანფელმა თვით გო-
რბაჩოვიც მთანთქოს და ვინ იცის ვინ და რა მიმართუ-
ლების პიროვნება დაიდგამს მართველობის ფახფხ ვრე-
მლში.

---...---

ჩვენისთანა უბედური ერი ღელა- მიწაზე იშვიათად მო-
იპოვება, მოგვსფაცებს რა მუხანათურად თავისუფლება
ჩვენი ერის ჯალათები წურბელასავით შემოგვეხივნენ,
სახიფტცხო სიხხლს გვწუნნიან და სამარეს უმბალებენ

ჩვენ საქრისტიანო ჟურთა ივერს, მაგრამ ვერავითარ
 გაუგონარ ყველა მობელ პოლიციურ რეპრესიებით, ვერ გა-
 სწეხეს ერის ძეურიგებლობა და უღრევი სული, რომელიც
 მწარე ჭანჭვაში იჭედებოდა და ფოლადდებოდა ყველა ქა-
 რთველის ჭყვიიხებურ გულის ფიცრის გამძლე გრდემლზე,
 რომელიც გვას და გვასწავლის : მოთმინებას, სიყბი-
 ზლეს, რეალურ მდგომარეობის სწორად შეფასებას და გა-
 გებას, ერის ფიზიკური ძალების დაზოგვას, ოცნებების
 და რეალობის შორის ზღუდვის დადებას, აზრს ჭეშმარიტს
 და ნათელ მომავლის იმედს შეურყეველს. ჩვენი ბრწყი-
 ნვალე წინაპრების ამ ბრძნული პოლიტიკითაა, რომ სა-
 ქართველომ დღემლის მოაღწია და ითვლის მის საუკუნო-
 ვით არსებობას.

---.---

ჩვენ ვნახეთ საქართველო თავისუფალი, მაგრამ არა
 უბრუნველყოფილი გარეშე თავდასხმისაგან, რადგან ჩვე-
 ნი ჟურიფორიის მდგომარეობა ისეთია, რომ ყოველყამს
 დიდ სიძნელეს ქმნის თავდაცვის მყუდრო ცხოვრებისა-
 თვის. საქართველოს სამწუხაროთ არ მოეპოვება არც
 ერთი მხარე, არც ერთი ნაწილი, რომლებსაც შეიძლება
 ლავყერდნოთ და იქიდან მაინც არ მოველოდეთ საფრთხეს.
 ჩვენდა სავალალოდ უნდა ითქვას, რომ არა გვყავს მეზო-
 ბლები, რომლებსაც ჩვენდამი მაინცდამაინც კეთილგა-
 წყობილების სურვილები ამოძრავებდეთ. მათ უფრო ექსპა-
 ნციის წაღილი აქვთ, რომლებსაც ჩვენი ქვეყნის სიმდი-
 ლრე, მღებარეობა და სიმპვენიერე იზიდავსთ.
 (წინააღმდეგ ბალჯიის სახელმწიფოებისა, რომლებსაც
 კეთილმოზღურ ხელს უწვდიან ყველა მეზობლები, მხო-
 ლოდ რუხეთის გამოკლებით)

---.---

რა არის ჩვენი ღღევანდელი უპირველესი მიზანი?
საბჭოთა რუსეთის უღლიდან გამოსვლა განთავისუფლება
მარცხო ხურვილებით და მიწინაგებში ჩვენისთანა პაწარა
ერი შორს ვერ წავაქლა ვერც ლაღებით შეღეგებ ვერ
მივაღწევთ. ღღევანდელ გარდაქმნის მეფად რთულ და
ღამაფიქრებელ ხანაშიღ -ხულ სხვა საზღვრებში უნღა
ღეწყოხ ჩვენი და ჩვენი ახლობელი უშუალო ძლიერი მე-
ზობღის ხაზ. რუსეთთან ღამოკიდებულღება და ვიფყვიო
თანამშრომღობაღ.

ერთ წუთსაღ არ უნღა ღავივიწყოთ, რომ პაწარა ერი ვა-
როთ ზღ თვაღუნწვღენელ ღღღა-მიწაღზე, ხაღაღ ძაღმომრეო-
ბას , უხამართღობას და ძარღვას ჯერ კიღევ ბოღო არ
უჩანს.

გორბაჩევი ამ ხანაღ ჯერჯერობით გამარჯვებულღა, მიხი
სახელი უფხოეთშიღ ღიღღბის მწვერვალზეღაა ახული. ღა,
როგორღ გამარჯვებულს და გაღაღებულს ამ ქვეყნაღ მრ-
ვაღი "ნათესავები" ღა ღამმვეღნი გამოურინღენ, ხოღო
ღამარღებულნი ღა ღარიღბნი რჩეღიან გარიყულნი ხა-
წყაღ ობღებათ, მათ ყვეღა ზერღს უბრუნებს.

ჩვენისთანა გარიყულ ერისათვის ამ ბოროტ შიშის ღამ-
ცემ ხანაშიღ საჭიროა ღიღი მოთმინება, სიმჭკიდვე, ფოხი-
ღაღ ღღღიკაფურიათ მიღგომა და ჯეროვანათ მეფახება
შესწავღა ყვეღა წამოჭრიღ საკითხეღბის და მის მათუ-
მაფიკური სისწორით გაღაჭრა და არა აჩქარებულათ
თავგუნებით მიხი ხურვიღისამებრ ძაღით გაღაწყვიღა.

---...---

ამ ღიადი მშნის მიღწევა განხორციეღება გუღისხემოზხ
მთელ ქაროვეღ ერს, აღღვკინებულს ღრმა ეროვნული მე-
გნებით, გამსჭვალულს მამულიშვიღური გრძნობებით, რაღ

აუცილებელი პირობაა ჩვენი ბრძოლის წარმატების, არაა
 ვითარი ექცეები და ექპერიმენტები არც მარჯვნივ არც
 მარცხნივ. დაზოგვა ეროვნული ძალების აგებული ერთმანეთის
 სიყვარულზე და პატივისცემაზე, რაც მოგვცემს
 იხლოების მიერ წამოყენებულ საკითხების დადებითად
 გადაჭრის საშუალებას და საქართველოს დამოუკიდებლობის
 აღდგენას. ჩვენ თვითონვე აღვიღებდ უნდა გამო-
 ვნახოთ მშვიდობიანი გამოსავალი შექმნილი მდგომარე-
 თბ.ს მიხედვით, რისთვისაც ღვებ ისე, როგორც არახორღეს
 გვჭირია ჩვენ საკუთარ გულში ჩახედვა, ჩვენი რა-
 თობის რეალური ცხოველი შეგნება. ღრმად ჩაუკვრდეთ
 ყველა ჩვენს წინაშედ აღმართულ დაბრკოლებებს, ჩავიხე-
 დოთ შემდეგ ჩვენ ხელის ხილრმეში და იქ ვეძიოთ გა-
 მოსავალი რეალურ შექმნილ მდგომარეობიდან, რომელიც
 ყველას ახე გვაწუხებს და რომელზედაც დამოკიდებულია
 მთელი ერის მომავალი ბედი და იღბალი.

---..---

მეოცე საუკუნის მწურული ერების განთავისუფლების
 ხანაა, რომელიც ერთდამავე დროს მოგვიწოდებს თავი-
 ხუფალ ერთა შორის თანახმობის ნიადაგზე მშვიდობიან
 დიალოგით აუცილებელ ეკონომიურ ვაჭმირისაკენ დამყარე-
 ბულს ერების თავისუფლების ნიადაგზე, რაც მოგვცემს
 ყველა ერებს მშვიდობიანობას და ნივთიერ კთილდლოებას,
 რომელიც ღელა-ბოძია ადამიანის ამ ქვეყნად წუთიერ
 ცხოვრებისათვის.

---..---

გახადები ერთა განთავისუფლების თანახმობა მშვიდობი-
 ანი დიალოგის ხელთ უპყრია ღღევანდელ საბჭოთა რუხეთის
 პრეზიდენტს გორბაჩოვს, რომელმაც საჯაროთ განაცხადა:
 "მხოლოდ საბჭოთა კონსტიტუციის ფარგლებში შეუძლიათ
 ერებს

დამოუკიდებლობის ხაკითხის დახმა და ხაბ. კავშირიდან
გახვლავო"რაც გულისხმობს მშვიდობიან დიალოგით ხა-
კითხის დაღებოთად გადაწყვეტას და ჩვენ ვეთილ შეშო-
ბლურ კავშირის განმეკიცეებას რუხის ხაღხთან.

"თავისთავად ცხადია ხწერს ნოე ყორღანია ქართველ ხა-
ღხს არაფერი აქვს ხაღაო და ხაომაღრი რუხის ხაღხთან,
რუხეთს არ აქვს არღერთი ნამღვიღი რეაღური ინღერეხი,
რომღის შეთვისეება არ შეიღბღებღეს მოღაპარაკეებით ხა-
ქართვეღოს დამოუკიცღებღობახთან". ეღლა მოუღხმინოთ
ირაკღი წერეთღღს:ის ხწერს"თურუხეთში ღემოკრაღია და-
მკვიღღღა-ჩვენ რუხებთან ხაომაღრი აღარ გვექენება. ჩვე-
ნი დამოუკიცღებღობის ხაკითხი არის ჩვენი განწყობიღე-
ბა პირვეღ ყოღღისა იხეთ ღიდ მეშობღღთან როგორიღ
არის რუხეთი.ხაერთო თანაგრძნობის მოხაპოვეღღათ ხა-
ჭიროღ მიგვაჩნია რუხეთთან მეგობრობა..."

ხაქართვეღოს ხ.ღ. პარღიას რუხოფიღობას ხწამეღბს ვი-
ნმე აკაკი ანღრიაღე ბეღავს და აცხადეღბს, რომ" ხა-
ქართვეღოს მთავრობა უფრო რუხეთის დაცვაბე ფიქრობღა
ვინემ ხაქართვეღობღელო " არ არის ხამარცხვინო ამის
დაწერა და ახეთი უღირხი ბოღშევიკური ყაიღის ციღის
წამეღბის რამე-რუმეღბის გაშვება ღღეს. ამ გარღაქმნის
ხანამი, რომეღიღ მოგვიწოღღებს ხიპართღის აღღგენას
"ღ-ს" ფურღღებღედ?. მოღით და ნუ გაიღეორებო რუხთა-
ვეღის ხიღყვებს:ეგრე მღრისა არ მეშინის, რაღგან ცხა-
ღად მაწყინარობს. მოყვარეხა-მღერხა ვუფროხი,მემო-
ყვრება მოცინარობს...

ჩვენ პარღიის ხაამაყოთ ვაცხადებოთ, რომ ხ.ხ.ღემოკრა-
ფიულ პარღიამ შის დაარხებღის პირვეღ ღღიღანვე ღღი
ახოებოთ ჩახწერა ერი და ღემოკრაღია თავისუფალ ერში
თავისუფალი პიროვნება და მისი ნივთიერიმღგომარეო-

მის გაუმჯობესება. პარტიის პროგრამის მეცხრე მუხლი, შეცვანილი ნოე ყორღანიახ შიერ და მიღებული 1903 წლის ღონღონის ხ.დ. პარტიის ყრილობაზე ითხოვდა ერთა თვის გამორკვევის უფლებას თვით გამოყოფამდე, რომელიც არა ღროს არცერთ პარტიას არ მოუთხოვია. გამონაკლისნი იყვნენ შეთქმულნი, რომლებმაც პირველ რიგში წამოაყენეს ეროვნული ხაკითხი 1832 წელს, რომლებსაც პრაქტიკული მოქმედება არ დახვალდათ, ისე იქნა გაცემული, რომ ხმლის ქარქაშიდან ამოღებაც ვერ მოახწრეს და დაპატიმრებულ იქმნენ.

ესლა მოვისმინოთ მე-70 წლების მოღვაწეთა ეროვნულ მიძრარბის ღიდერი ნ. ნიკოლაძე: "ნაციონალური დამოუკიდებლობის განვითარებას ჩვენი აზრით, შეუძლია მნიშვნელოვანი, და შეიძლება, მეჭად ღილი უბედურება მიუჭანოს ქართული ხალხის მაჭერიადურ და გონებრივ განვითარებას ხაქმეს. იმაზღდაც, რომ არ ვილაპარაკოთ ნაციონალურ მისწრაფების გადაჭარბებას შეუძლია ხაქართველო იმ ხასაკლაოზე მიიყვანოს ხადაც ახლო ხანში პოლონეთს ჭყავი გააძვრეს და ხადაც გამოსწუწნეს მთელი სისხლი ჩერქებებს. არავითარ შემთხვევაში იჭვს არ უნდა იწვევდეს, რომ გამარჯვების შემთხვევაშიაც ხაქართველო აუცილებლათ წააგებს ღილი ხნის განმავლობაში ყველა თავის შანხებს"... (ეს წერილი ნ.ნ-ემ დახწერა არა ქართულ ყურნალში არამედ რუსულ ყურნალში იხ. "კოლოკოლი" 1865 წ.)

--...--

ესლა როგორი პრესა გვაქს უცხოეთშიდ და როგორ გვაფახებენ ქართველებს ზოგიერთი მოსყიდული ყრანგი ყურნალისცები და ხაფრანგეთში გამომავალი რუსული გა-

გეთი " რუხვია მიხლ" ხვალინ, გერიახ გამო.
მათ სახელს ყოველთვის წინ უძღვის მსუქანი ახოვით
ეროვნება: ქართული. აი ეს პაწარა ამონაწერიც რუხულ
გაგეთიდან:

*" Во всех государствах и республиках
включая СССР, Латвию, Эстонию,
Литву, Финляндию, Швецию, Норвегию"
("Рухია" მხარე" 17 სექტემბერი 1952.)*

ამას დაუმატეთ აქ განხვევებულ მხოფლიოში სახელ
განთქმულ ავადემიკოს სახაროვის განცხადება პარიზში
ჩაჭარბულ პრეს-კონფერენციაზედ, რომელმაც საქართვე-
ლოს პაწარა ბოროტი იმპერია უწოდა და უდანაშაულო
აფხაზეთის ჯალათად გამოიყვანა და დახმინა, ქართვე-
ლებმა ბოლიში უნდა მოიხადონ აფხაზეთის წინაშედ.
ამ განცხადების შემდეგ ფრანგ ყურნალისებმა ერთხად
განაცხადეს, რომ ხვალინი ეროვნებით ქართველი იყო,
მხოფლიოში ჯერ არ ნახული შეუბრლებელი ბოროტი ჯალათ-
ი . ლენინი? კი უფოდველ წმინდანათა ალიარებული.
ამას დაუმატეთ ერთი ფრანგის ყურნალისცის შთაბეჭდი-
ლებები დღევანდელ საქართველოზე . ის ხწერს : "ბოლი-
სში ათი დღე დავრჩი , ხალხი დიდებული ხტუმართ მოყვა-
რე. ქეიფის მოყვარული და გარმაცი.
დღევანდელი საქართველო წარმოადგნს დიდ ცირკის არენას
ხალაც ახამდე პარტია, მიმართულება თუ პაწარა ჯგუფ-
ბი იბრძვიან უფრო მომვალ თანამდებობით სავარძლებზე
ვინემ საქართველოს კეთილდღეობაზე და ხხვა...".

ამ ხსოვიანების წამკითხველს გული ხევლით გევსებათ და ფიქრობთ ნუთუ ყველაფერი ეს მართალია? ნუთუ გაქრალიდი მოაზროვნის ან განხვეწებულ გრიგოლ რობაქიძის "იხსორიულ წამებში" აღწერილი 1918 წლის საქართველო, მისი მიხსნაფება და იდეალი, რომელშიდაც აღფრთოვანებული მწერალი გადმოგვცემს "აღარხად ხჩანდა ჩვეული ჯგუფური დაყოფა, აღარ იყო შუღლი, ღვარძლი, უნდობლობა გაუფანლობა, ერთმანეთის გამაზნადგურებელი განხეთქილება. მის მაგიერ ჩაიხახა ხწორი და მართებული ჯერ საქართველო და მერე მე. ნოე ყორღანიაძე თავისი იხსორიული უკანახველი სიყყვით მხოლოდ ეს ფიქოლოგიური ამბავი დაადასტურა: "ამიერიდან არხეგობხ ერთი ქართველი ერი" განმეორდა მე-12-საუკუნის ხანის არხებული მცნება ერთობილი საქართველო".

ერის ხელმძღვანელებლათ ვერ გამოდგებოიან ვიხაც ხურხთ ერი გამოიყენონ ჯგუფურ პარფიულ ინფერეხეხიხათვის ან თავის პირად ამბიციებისა და კარიერიხათვის.

ხამშობლო ჩემო, ამ ძნელადობის ხანაშიღ შენ შენი გელის ხელმძღვანელებლათ უნდა აირჩიო გულმხურვალე პაფრიოფები, ერის უხაზღვრო სიყვარულით და მაღალი კეთილშობლური ჭემანისფური იდეალებით გამხჭვალულნი პირები, რომლებიც დაიხავენ ერის უდიდიღებს ხაუნჯებს თავისუფლებახ და ააგებენ ადამიანისადმი სიყვარულზე და პაფივისხემაზე დაფუძნებულ წყოზღღებახ, რიხთვიხაც აუცილებელია წარხული გაკვეთილების შესწავლა გამოყენება, აწმყოხ სიხწორით შეფახება და მომავლის გონიერათ გამოცნობა.

ჩვენ ვერ ვავყვებით ბალფიის ქვეყნების განმათავისუ-

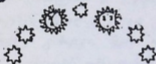
ფლებელ ბრძოლების გზებს თუ ფაქტიკას, ჩვენ ხომ ვნახეთ
დახვედეთის "დეტოკრატიაში" დიდი "დემოკრატიულ" ამერი-
კის კარნახით, რწორ ღაჩღურად ხუღმდაბრულად მიაყვია
ვაყარა თავისუფლებისათვის გამირულად მებრძოლი ღიყვა და
"ურჩია" 1989 წლის 11 მარტს ხალხის ნება-სურვილით გა-
მოცხადებულ დამოუკიდებლობაზე "ღროებით" უკან წაღება.
ჩვენ უნდა ავირჩიოთ ჩვენნი ხაკუთარი გზა გამომდინარე
ქართული ერის ინტერესებიდან, დამყარებული ხაბჭოთა
კონსტიტუციაზე, რომელიც ერებს ხნიტებს. თვით გამოყო-
ფის უფლებას.

არახოდეს არ უნდა დავივიწყოთ, რომ ნანახრი მშვიდო-
ბიანობის მხვლელობა გორბაჩოვის მეოხებით გრძელდება.
ჩვენ თუ დღეს თავისუფლად ვბედავთ და გამოვთქვამთ ჩვე-
ნს მრწამსს, აზრს თუ მიმართულებას ამახაც მხოლოდ გო-
რბაჩოვს უნდა ვუმაღლოდეთ, თორემ ვინ უწყის კიდეე რა-
მდენი ხნით ვიქნებოდით დამუნჯებულ მდგომარეობაში.
ამ ხანად ერთა თავისუფლებისაკენ ხწრაფვა მას დასაშვე-
ბათ მიაჩნია. ღა ვფიქრობთ თანახწროობის ნიადაგზედ თა-
ღისუფლად დიალოგით შევძლებთ მახთან ენის გამონახვას.
ამ შეგნებით მისი მხარ დაჭერა, რაც გამოიწვევს თვით
რუხის ხალხმად ჩვენი ხაკითხისხადმი კეთილ განწყობილე-
ბას, რაც უპირველესი პირობაა ჩვენი დამოუკიდებლობის
აღხადგენათ. ამერიკასა და ევროპაშიღ^გ გააძლიერებს ჩვე-
ნი ხაკითხისხადმი მხარდაჭერას.

ჩვენი გადაჭარბებული უფაქტიკო მოთხოვნილებებით და ღო-
გუნგებით მას მდგომარეობა არ უნდა გაურთულოთ მის ევლი-
ან მეფად რთულ ხავად გზაზედ. მისი დამარცხება იქნება
თვით ჩვენი ხაქმის დიდი ხნით დამარცხება და დამარცხვა,

თქვენთვის, მკითხველად

რედაქციაში წერილები მოვიდა.

* შთაბრუნების ეპიგრაფიკული და ციფრული სამუშაოები.

საფრანგეთში ძველ ქართულ ქოლიკვასო ეპიგრაფიკულ მუშაოებზე

მუშაო და დაწესდა. ძალიან ძან ყოველთვის ერთის დღი ასე, მკნამ იქნონია ყველდურს თავის ასობზე დაყენებს და ყველას თავის ნიღს მიყვებებს. ყვავა ღღეს დამოყარებულთა სწარმოელთს სიმბოლოდ ქრუსტის შიგონ ნთე ყონდასინს და მიხ თანამომინგა სხულები დღი სტიქისეობა და სიმამით წარმოიქმება სწარმოელთში. მით სიმ ანამრეხო გილკვირსინს ქართული ვყლტყნის სკონდური, სანამდ დაკვიტლეს დამოყარებულთს ის სმ ნლონბი, სობლმზე ყლიდესი მნიშვნელთს აქვს ქართველი ერთი გილკვირს ვკვირს რთელ, ეკლიან ვმმე.

ქართული მიმკვლეს დღი სწარმოელი მქონდა მუშავარსობი სკონდური იმ მქონებს, სობლმზე იმ ნიღლი ერთის გოტსლო შიგონებს წარმოიგენენ. ძალიან მითან სწყმანი დღიდ სონ-ტყნის და შიამბუტლვა ვამოღვა. მქონი იქსონირელი ენამღი იქნა ვანსენბელა, სობლოკან ყმნავლეთსა ჰიბვის ანლა ეთ. ყველს წამშიტიდან ამქონად ყონბობლა, სომ ქართველ ერთ ტყელა ვამოკვირელი დიღლი მი სიხველი სრუმღაქის სხით, სანჯ სმმე-სონოდ დღევარდელ სქართველითზე ვან ვიტყვით.

ქართული ეპიგრაფიკა ~~სწავლა~~ სწავლითელით, მჭედ ნყოფელს სქმანობს ექვა. ეს მუხეპი, სთვონსე ლეკოლში სრუმელი თქონი იქსონიელი მიშლითყვის ვარსინსა და მიკლას, ანჯე სწყან-ნი ქართველი ყყნსლიან და ვკლუხის დანმეპს სწინიში. დიღიდ შიამბუტლვა ლეკოლში ქართველ მიმულითელით სსდლოს ხლვა, სლან სქართველომ ში-ინი ნლემის რწელავჩქის მნიკლამ სყყიეესი წარმოიგენელთა სწავა გივის სიმლოთი სწყვეტელი.

მის მხედველად ყურადღებამ არ აქცეობს ქანთელთა ფრანგი ნადლი,
 რომელიც დიდი სიყვარულით იმხურება ~~საქართველო~~ კარდავლილით კინაობს.

ნა აქმა ყნა ქანთელი ეპიტაფიის წახმადრცხელეში ღიდ
 მიქრებს იქნენ საქანთელთი მიქლინაე ანთეუებში მიქნათ. საქან-
 თელთი მიქმანთიმი დღევანდელ ნათიშში კანსყურებულთა, სიყინე-
 მიქმელი ეანთენიმიხელი მიქეუითთ, ანეუე კუთვრანთიული მიქმანთიმი.
 ძინთორი მიქნი, სომლინეიქ ქანთელი ენი ამხნაფანს, ეუი დ
 ანის მიწათქული დამთეუეებულთის ადღეკენა. მიქმ ამის მიქნეუა,
 ჰქნა სეყნდორი, ენთი ბელის დაცნით მიქდლეუქულია დ სმმთე-
 ანის, კანთიდნ მიქმეუბა საქანთელი ქანთელი ენის ენეუე დინ-
 ხის. ნა იქმა ყნა, ყურადღებულად ეყურებულთა კულ-ხელდაწყოლით დ
 სხვით მიქეულებს იქითი ჰქნ კენი კიქეუით. მიქმა რეუენის
 ქანთი, რომ სჭეოთა, ეკმინთი მიქმანეუ ანთეუებში იქთუდეს
 ამის იქეს. ჰქი აწით, ეს მთლიად ილთენია დ ამის მიქლითი
 კმთეუებ ლექვანს რესეუქულიის მიქნათ სჭეოთი მიქნათის დამ-
 ეადეუებუბი. სჭეოთი მიქმეუბა სანყვანთი მიქნის მიქლქეუი,
 მიქნიმ აქ ამის სმხეო ენთეუელი ნინთელი - მიქმეუბის (მიქმის)
 რი კმა ყნა, ექინთი, ყველანივთი ნინთელი ყნა ეყის, რომ ჰქენ
 მთლიად კინთეუებში დ სო ამხნე დფეებქული მიქლითინი,
 ყისსლო მიქმის ვმ მიქეუკენს სიყინებთი მიქმანეუბი. ყინთეუებელ
 ყივლითნ ფრთად აქილთეუელია სჭეოთი მიქმა მიქნი 1921 წელს
 საქანთელით ანექითი სეწინამინთი ალთანეუბი. აქ კანსეუელი ნადლი
 მიქლია მიქნელთს ქანთელი ეპიტაფიის მიქლითეუბით, რიდი ყინთენი
 მიქლითი მიქმანთის სმეულებით კანთის ფრთი სმეულებს მიქლი-
 თელი სინთეუელი. ანეუე სჭეოთი მიქმანთიენად კმეუეებთი, სჭეოთი
 ეკმინთი მიქმული დღევანდელი "სეწინათი" დ ალთეუენთი" დ მიქ-

ქმნათ სტრუქტურა და სულიერი მშენებლობა, ხოლო ერთმანეთს დათავსებ-
 ლითნებ ფინანს ვი შევძლებოდა, რადგანაც თავისუფალი საქონელი
 მიღწეა მთავრობისთვის და მხარეები ყველგანის ადამიანები ქმნი-
 ებენ. აქვე სავსადაა დახმავების ვიწვერ შევძლია ქართული ენისთვის.
 ყველაფერ შემთხვევაში საქონელი მივხვდი მთავრობის სტრუქტურა,
 რომ თუ სტრუქტურა ემთხვევა ვიწვერებს ვიწვერებს თავს ქართულ,
 მაშინ მ დახმავებს სტრუქტურა ემთხვევა სტრუქტურებს. დღეს
 სტრუქტურა ემთხვევა ფინანს და მთავრობისთვის საქონელი
 მიხარა ვიწვერებს ყველაფერს ახლა ყველ ნინა ნიუშარს შეხვედითა. ბე
 ჩინა ზევ მიხმენი ვიწვერა საქონელი ვი. სანქციონ და მთავრო-
 ბის ავტორიტეტის.

☞ ვიწვერები მიხმენი უსიყვარულო ვიწვერები დახმავების
 მიხმენ საქონელი. დღეს სტრუქტურა ვიწვერებს და ვიწვერებს საქონელი
 მიხმენი ბეჩინი უსიყვარულო ფინანს თუ ვიწვერებს აქვენ ვიწვერებს
 იმეტირებს. მიწისქვეშა ვიწვერებს მიწის ქვეშა, მიწის ქვეშა და ყველაფერი
 მიხმენი ბეჩინი სიწვერებს, ხოლო ვიწვერებს ქართული სტრუქტურა
 მიხმენ და იგივე მიწის-ბეჩინი სტრუქტურა ვიწვერებს. აქ დღეს
 მიწისქვეშა ვიწვერებს, სიწვერებს, თქვენთან ან სტრუქტურა ვიწვერებს
 თუ ვიწვერებს ვიწვერებს, მიწის, ყველა ვიწვერებს ფინანსები
 და სტრუქტურა სტრუქტურა სტრუქტურა სტრუქტურა ვიწვერებს მიწის, მი-
 სტრუქტურა ვიწვერებს მიწისქვეშა. სტრუქტურა იმის ყველაფერი
 ბეჩინი თუ ვიწვერებს ქართული მიწისქვეშა მიწისქვეშა
 მიწისქვეშა იქვე.

ამ სტრუქტურა ბეჩინი მიწისქვეშა მიწისქვეშა მიწისქვეშა და
 მიწისქვეშა სტრუქტურა მიწისქვეშა მიწისქვეშა მიწისქვეშა.
 მიწისქვეშა მიწისქვეშა მიწისქვეშა მიწისქვეშა მიწისქვეშა

სომხურ.

3 ბოქობ და სფრანგულის ვულო-ყსე მინ-ხელოლ დღი ნაჭვიან-
სეთი და სეკანჯლითა მინა ბაღთაში ვეფუხდომ იმ ქანაგული ემჭინან-
ტეჟს, ხომღუთყე ლოკანდღი-ჰე დანახან ნაჭვალთ მადელი-მეღუჯარ
და რიღუმაღუე მესერებალ შერნიენეჟს ძქონდა. ვანსეჟორეძი
ამ ყანსიღილ იქლიქორს ვიქინ ლეჟან ფადეჟანა და მინ თუხის
მეჭრეჟს ქანაგული სეკანჯლითა ყანსიღილს და მვეჯანჯეღი ყანსიღილს-
ღვილ.

მთ ლეივი 1755 წლი - ვინ.

კუყუყი.

* მადღნი კუყური ჩვენ პარიში გავიგანით, რომელიც ურთი სვით გამიგზავნილი
იყო იმდღისის უნივერსეჟეის მიერ ხეჟის მიხაღებათ სირმინის უნივერსეჟეში
ფიზიკის ლაბორატორიეში ხამეჟით. პარიშის უნივერსეჟეჟა იხ ლამეჟეჟით
ხეჟიხათვის გააგზავნა ხეჯანხეჯეჟი და ეენეჟეჟი.
ეს წერილი მან ხეჯანხეჟის ლეჟეჟის მეღღეჟ მიხეჟიღიღან გაღმომიგზავნა
"ჩვენ ღრმამი" მიხაჟეხეჟეჟი, რახეჟ სიამეჟეჟეჟი და მადღიღის გრმინიღი
ვახრეღეჟი.

---..---

" ჩვენნი დროშის " რ ე ლ ა ქ ე ნ ი ა ს .

---.---

"ლიტერატურულ საქართველოს" ამა წლის 2მარცხის მორიგ ნომერშიდ ვკითხულობთ წერილს შემდეგი ხათაურით: "თავისუფლებას ვერ დაივიწყებ!" ხადაც ვხედავთ, ილია მართლის დიდ ხურათს საქართველოს ხამ ფეროვან დროში-სა და ეროვნულ ემბლემის თეთრი გიორგის გვერდით, ხაკმაოდ ვრცელი წერილის თანდართვით, ხადაც ხობილ მოხსენებულ ბრიან. მხილლ დიდი ილია და დავით აღმაშენებელი" რომელთა ხულები ელოდენ საქართველოს განთავისუფლებას, ხამშობლობათვის ბრძოლაში დადემულთა აჩრდილებთან ერთად", რახაც უადრეს ვმაცოფილებიხ გრძნობით აღვნიშნავთ და ვესალმებით.

თავისუფლების არ დავიწყება ერთდანიმავე დროს გული-ხხმობს ხიმართლის არ დავიწყებას და მის მიუდგომლათ გამუქებას, რომლის უანგარო ხამხახური ყველახათვის ხავალდებულთა.

ჩვენ გვაკვირებს და გვაოცებს, რომ ქართველი ერის ნდობით ნაზიარებ ნოე ყორდანიას არამც თუ ხურათი მისი ხხენებაც ვი ბრავა, რომელმაც 117 წლის განმავლობაში ძალით ჩაწნულ, ჩაქხოვილი საქართველო ამო- , გლიჯა რუხეთის მეფის იმპერიის უცხო ხხეულიდან და აღადგინა ერთი მთლიანი გაერთიანებული ხუვერენული საქართველო, რომელმაც ფორმათ მართველობისა მისივე მეთაურობით დემოკრატიული წყობილება აირჩია, და

მიხივე წინადადებით დამფუძნებელმა კრებამ სახელმწი-
ფო ღერბით მიიღო თეთრი გიორგი შვიდ სამთავროს გა-
მოხაფუღებით. (იხ. ნ.დ. ვარციხის ღიღერის გ. გვაშავას
წერილი).
ნოე ყორღანის სახელთანაა დაკავშირებული დიადი 26
მაისის იღვალე, რადგან მან გამოხატა ერის ხაერთო
ხულის კვეთება, მიხი ხწრაფვა თავისუფლებიხა და სა-
მართლიანობიხაკენ, რომელხაც ხარწულათ დაუღო" ნივთი-
ერი კეთილდღეობა, როგორც დელა-ბოძი აღამიანის ცხო-
ვრების; თავისუფლება მთელი ერის და თვითუღ პირო-
ვნების" და ამით მან ხაქართველო თავისუფალ ხუვერენუღ
ერის უზალ მწვერვალზედ აიყვანა.

ჩვენ ხრულებით არ გვაკვირებდა, რომ ნოე ყორღანის
სახელის ხხენება ჩვენი ქვეყნის ჯალათთა მიერ დევნიღ
დალახრული იყო, როგორც თვით დიდ ილიას სახელი, მა-
გრამ გაოცებას იწვევს ჩვენშიღ იხ ფაქცი, რომ დღეხაც
ამ გარდაქმნის ხანაშიღაც, თავისუფალ ხაქართველოს
ნამღვიღ ფუძემღებლის სახელს თითქოს შეგნებულათ ხში-
რად ივიწყებენ და ამრულებენ ნამღვიღ იხცორიას, რაც

უაღრეხად ხავალაღოა, ხამწუხაროა იხ ფაქცი, რომ ბო-
ღშევიკურ ობივაფელურ ხენით დაავალღებულ ეგრედ წოღე-
ბულ „მურნალისცეებს" ნებას აძღვევენ ამ გარდაქმნის ხა-
ნაშიღაც ძვეღებურათ ივარჯიშონ თავიანთ დეზინფორმა-
ციულ წერიღებით ყურნალის ფურცღებზედ, რათა კვლავ
მკითხველი შეცღომაში შეიყვანონ. ხიმაროღის დამაღვიღ
რაც ყურნალს სახელს უფეხს და ნღობას უკარგავს.
"ღ. ხ. უწმინღესი მოვალეობაა ხიმართლის აღღგენა და
მიხი უანგარო ხამხახური, რახაც ხამწუხაროთ ხშირად
არ იცავენ ყურნალის ხელმღღვანეღები.

მკითხველი.

"მხოლოდ სიმართლის თქმა, სიმართლის წერილი აღიარება
 უნდადს შეუქმნის ავტორიუტეტს, გახდის მას პოპულარულ-
 არულს და გავლენიანს".

გორბაჩოვი.

ლიტ. ს-ის საყურადღებოთ , ვინმე ბოლშევიკურ ყაიღის
 "მწერად" თვითმხარევიო ყოვლის მცოდნეობის გმირის
 ავავი ანდრიაძის წერილის გამო(ლ.ხ. 9აპრილი 90წ)
 "ჩემი ბედის წერა", რომელშიდაც უხირცვილოდ ეწინა
 მიერ არჩეულ მთავრობას და მის მეთაურს"უხეირო და
 ჭკუა თხელ ეპიტეტებით ამკობს , რომლებიც რუსეთისა
 და მხოლოდო პროლეტარიატის ინტერესებზე უფრო ზრუნა-
 ვდენ ვიდრე თავის ქვეყნის კეთილდღეობაზე".
 ახეთი ფყუილები კორიანტელით აღსავსე წერილი

გაშვებთ. ბაჭონო რედაქტორო დღევანდელ საქართველოს მწეღადლობის ხანაშიდ თქვენ შეგაგვთ ქართულ პრეხაში სრული ბოლშევიკური უმორალობა, უკუაგდებთ ისე, როგორ წარხულში აღამიანის პიროვნების პატივისცემას. თქვენ თქვენი ქნევით მარცვათ, უკარგავთ და სწაწებთ ქართველ ერს მის დიდებულ აღათხა და თვისებებს- სიყვარულს, ნათეხაობას, მეგობრობას, სიმართლეს, დაყოველ ხულიერ სიფაქიბეს. უპირდაპირებთ ხელოვნურად ერთი მერეს აქუფმაცებთ ერს და სთეხავთ სიმულვილს. არც ერთ ხაბ. რუხეთის მიერ დაპყრობილ ერებს, ხახელდობრ არც სომხებს. არც აღერბეიჯანებლებს არ უკადრებიათ მათი დამოუკიდებლობის დროის მთავრობის უდერათ გავიცხვა და დამამცირებელი კრიტიკვა. მით სინანულით, სიყვარულით და მადლიერების გრძნობებით ჩხხენიებენ.

ნთე ყორღანიას როღი იმდენად დიღია რომ თვით მოწინააღმდევე უკომუნისტი შიხ ხაშტომიან ნაწარმოებში ხწერს: "ამჟამად რავისათვის ხაღათ არ არის, რომ ნ. ყორღანიამ უღიღესი როღი ითამაშა მისი ერის ცხოვრებაში, რადგან მას დიღი ნიჭი და ხაკითხის დრმაქლონა აქვს, ის აუცილებლათ ერთ-ერთ დიდ მოღვაწედ უნდა ჩაითვალოს".

ხამწუხაროა გ-ნო რედაქტორო, და რედაქტოროთა ხაბჭო, რომ სიმართლის დღადს და მის გავრფელებას ახე. "თავ გამოღებული გულწრფელობით" ემხახურებთ.

--...--

* გ. ხუნდაძე - თბილისი 1949 წელი.

უმორჩილებათ გთხოვთ ეს ჩემი წერილი მომითავსოთ
თქვენ პაციფიკურ მორიგ ყურნალის ნომერში, ხან ფრან-
ცისკოში ეხლახან გამოცემულ ბაჟონ ალ. მანველიძე-
ლის წიგნის შესახებ, რომელიც კრებულია იველონის მიერ
სხვა და სხვა ღრის დაწერილ გამოქვეყნებულ წერილ-
ების. "წარკვევი და წერილები"-ს სახელწოდებით.
ბაჟონი ალექსანდრე, როგორც წარხელში იხე ამ გარდა-
ქმნის ხანაშიდაც თავს იყოლიებს ხან ფრანცისკოში და
უპირველესყოვლისა ბოლშევიკური ყაიღის დამცინავ,
დამამცირებელ უპიჭეჭებით ამკობს დამოუკიდებელ სა-
ქართველოს დემოკრატიულ გზით არჩეულ კანონიერ მთა-
ვრობას, რაც ერთდა იმავე ღრის დამცირებაა მთლიანად
ქართველი ერის, რომელმაც აბსოლუტური უმრავლესობით
მას მიანდო ახლად შობილ სახელმწიფოს მართვა და გა-
მგეობა. კიდევ მეტი, როდესაც საქართველო დაიპყრო
ჩრდილოეთის ურდოებმა და ერს მოხუცება უდიდესი საუნჯე
თავისუფლება, ნოე ყორღანისა და მის მთავრობას და-
ფუძნებელმა კრებამ ერთხმად კვლავ განუახლა ნდობა
და წარმოგზავნა ევროპაში დავალებით, რათა გაეგრძე-
ლებინათ ბრძოლა საქართველოს სუვერენობის აღსა-
დგენათ, რომლებსაც სწამდათ მის მშობლიურ ერ-
თან ერთად, რომ ჩვენ ხალხს იხეთი თვისებები აქვს,
რომ მისი ღრობითი დამორჩილება შეიძლება, მაგრამ
დამონება არაა-ოღეს.

ახალციხელ ამ ყამად ხან ფრანცისკოში მცხოვრებ კა-
ლმოსანს ბაჟონ ალექსანდრეს არ მოხწონს კიცხაჯა, და-
ხცინის და ბავშურ პოლიტიკის სახელით ნათლავს ნოე

ყორდანიას და ირაკლი წერეთლის მოღვაწეობას, რის
დახამტვიცებლათ მოჰყავს ირაკლი წერეთლის წერილი-
დან ახეთი ამონაწერი, ი. წერეთელი ამბობს: "თუ რუხე-
თში ბოლშევიზმი დაემხო და იქ დემოკრატიული წესწყობი-
ლება დამკვიდრდა, რუხებთან ხაბრძოლველი აღარ გვე-
ქნება და ხაერთო თანაგრძნობის მოხაპოვებლათაც ხაჭი-
როდ მიგვაჩინია რუხეთთან მეგობრობა. ჩვენი დამოუკიდე-
ბლობის ხაკითხი არის ჩვენი განწყობილება მეგობლე-
ბთან, პირველ ყოვლისა იხეთ დიდ მეზობელთან, როგორც
არის რუხეთი, რაც მეფი თანაგრძნობა ექნება ჩვენს
ხაქმეს თვით რუხეთში უფრო ძლიერი იქნება ევროპის
დახმარება" და განაგრძობს "ი. წერეთელი იშველიებს ნოე
ყორდანიას "ერთ მარგალიცხ", რასაც ი. წერეთელი ხა
ვხებით იზიარებს". ნოე ყორდანიას ხწერს: "თავისთავად
ცხადია, რომ ქართველ ხალხს არაფერი აქვს ხადაო და
ხაომარი რუხის ხალხთან, რომელიც თვითონ იყანჯება
ხაბჭოთა ცირანიით. რუხეთს არ აქვს არცერთი ნამდვი-
ლი რეალური ინტერესი, რომლის შეთვისება არ შეიძლე-
ბოდეს ხაქართველოს დამოუკიდებლობასთან. ხაქართველო
გარეშე ძალთა შორის უნდა დაეყრდნოს ხაერთაშორისო
დემოკრატიას და აწარმოოს პანციფისტური პოლიტიკა. რუ-
ხეთის მიმართ უნდა იყოს ლოიალური და კარგათ განწყო-
ბილი ". რა ვქნათ, რომ ყველაფერი ეს არ მოხწონს
ხან ფრანცისკოში მყოფ გრძნეულ ბაფონ აღექხანდრე.
მავნეშვილს, რომელიც აღანაშაულებს მთავრობას იმაშიდ,
რომ მან არ შექმნა ქართული ჯარის დივიზიები, რომლი-
თაც ხაბ. რუხეთს დავამარცხებდითო. ბაფონო აღექხანდრე
არახოდეს არ დაივიწყოთ დიდი ილიას ხიფყვები: "ყველა
ჭემმარიცი მეიხცორიე იმ ეპოხის მხველეობის ქერქში

უნდა ჩაჯდეს და იმ დროიხდა მიხედვით ხათანადო ხაზურ
თეზით განსაჯოს მაშინდელი მდგომარეობა". ღღეს ხან
ფრანცისკოლან აღვილია ბაქა-ბუქი, დაღანაშაულღობა და
ბრძანეზითი კიღოთი ინსტრუქციეზის მიცემა.

ბაჭონი აღექსანდრე არ ცხრეზა და მიუფლოვებელ ცოღვათ
მიანინია მთავროზის მიერ ყოფიღ ბოღშევიკ ვაღიკო ჯუ-
ღელის დანიშვნა ხახალხო გვარღიის მეთაურად, რომელხახ
თურმე ბ-ნ აღექსანდრეს ვერხიოთ ნოე ყორღანიათ მე-
ხთავაზა: "თუ ბოღშევიკეზს ჩამოშორღები, ამის ხაფა-
ხურათ ხ-ხო გვარღიის მეთაურად დაგნიშნავო", რაც
ბაჭონ მავნეშვიღის მორიგი მჭკნარი ფყუიღია.

ყვეღამ კარგათ ვიციოთ, რომ ვ. ჯუღელი იყო წევრი ბო-
ღშევიკური პარტიის, რომელიც მან ნეზისამებრ დახტოვა
და გახღა შეურიგებელი მტერი ბოღშევიკეზის, რომელიც
დაუთმობელ უკომპრომიხოთ იბრძოღა ხაქართვეღოს დამო-
უკიღებღოზიხათვის. მიხი მეთაუროზით ხ-ხო გვარღიათ
დახწერა თავიხუფად ხაქართვეღოს ხაამაყო ფურცღები.
(იხ. მთავარ ხარღღის გენერალ კვინიღაძის მიღოცვა და
ბრძანეზულეზა, გვარღიის დაარხეზის აღხანიშნავ ღღეზე)
კიღევ მეტი, ხაფრანგეთში ემიგრაციამი ყოფნის დროს
ვ. ჯუღელმა დაამთავრა პარიზის ხამხედრო ხკოღა, ხა-
ღაც მახ მოღღოღა ბრწყინვალე მომავალი და კარიერა.
მან ვერ აიღვანა ღყოღვიღოზა, ყვეღაფერი მიანტოვა ნეზი-
ხამებრ, მიამურა მის ხანუკვარ ხამშოზღოს, ხაღაც ჩა-
ვიღა არა ღეგარულათ, ჩაღგა მეზრძოღთა რიგეზში, ვით
უშიშარი რაინდი და თავი შეხწირა მის მშოზღიური ხა-
შოზღოს განთავიხუფღეზას. ვ. ჯუღელი დახვრიტეს 24-ში
ღა მის ხახელი ხამუღამოთ დამკვიღრღა ერის დიღეზის
პანთეონშიღ. ბ-ნი აღექსანდრე ხცღიღოზს მის ხახელის

ურცხვად ღამცირებას, რაც მიხი ღამახახიათებელია. ნუყრელი თვიხებაა ღა ამით უერთღება კაენურ ცოდვითა ჩამღენელ ბოღშევიკებხ ქართველ მამულიშვილთა მიმართ. გ-ნო აღექხანღრე! მიუხეღავათ თქვენი თავშეუკავებელ ხიძულვიღიხა ნოე ყორღანიხას, ნოე რამიშვიღიხ, ევგენი გეეეჭკორიხ, ვარღო ჩხეიძიხ, ირავღი ქერეთღიხ, ავაკი ჩხენკელიხ, ნოე ხომერიკიხ, ვაღიკო ჯუღელიხ ღა მოღიხ-ნად ხაქართვეღოხ ძღევა-მოხიღ სოიად-ღემოკრავღიულ პარღიიხ. ^{მიმართვეღმა} ქართვეღმა ერმა ამ პარღიიხას ღა მიხ ბრწყინვა-ღე პღეღადახ მიანღო ნორჩი ხხელმწიფოხ ხელმძღვანეღობა უაღრეხად კრიღვიკულ აბოზოქრებულ ხანაშიღ, რმელხავ ჩრღიღოეთიღან ემუქრებოღა ხაშინელი ხამოქალაქო ომიხ ქაოხი ღა შთანთქმახ უქაღღა.

მიუხეღავათ შექმნიღ ვაღახეღოფიულ მღგომარეობიხა ხა-ქართვეღოხ თავიხუფღეღიხ ხომალღი მიშყავღა ღიღი ქარმაღეღით ხახეღოვან ხ.ხ. ღემოკრავღიულ პარღიიხას ღა მიხ ღიღ მეხაჭეხ ნოე ყორღანიხას. (იხ. პრ. მიხიელ ქერეთღიხ ღა მწერაღ გ. როზაქიძიხ ხეღაღიეღი.)

ჩვენ ვამაყოზო ღა შეგვიძღიან თამამად ვთქვათ, რომ იხეღორია იფყვიხ თუ არა ჩრღიღოეთიღან შემოხეული უხე-ში ბოღშევიკური ძაღმომრეობა, ვინ იღიხ რა ხიმაღღეღე იქნებოღა ღღეხ ქართვეღი ერი ღა რა კეთიღ მოწყობიღი ღა პღღნიერი იქნებოღა ღღეხ ხაქართვეღო. (იხ. პრ. მადვა ნუფეზიძიხ ხიფყვა ქარმოთქმული 26 მაიხხს ღამფუძნებელ კრეღიხ ხაზეიმო ხხღომაზე 1920 წელხ)

ღიახ გ-ნო აღექხანღრე ჩინაადმღეგ თქვენი გუღიხ წყრო-მიხა ღა შერეიხხვიხა ხაქართვეღოში სოციად-ღემოკრავ-ღიიხას ^{ინფორიად} ღა ავიხრა თვით ერიხ ღამოუკიღებღობიხ გამოცხა-ღეღახთან ერთაღახალი ხასეღმწიფოხ შექმნა, ჩამოყაღი-

ბეზა მიხი ცხოვრების ახლად აწყობა, რაც მან
ბრწყინვალედ შეასრულა, და ამიწმომ ს.ს.დემოკრატიული
პარტია, მიხი მეთაურები შერავანდეთით შემოსა და და-
ადგა დიდების გვირგვინი მშვენიერი პაწარა საქრისტი-
ანო საქართველოსი, რომლებიც სიხხალით ხელავდენ თა-
ვისუფალ საქართველოს კვლავ აღდგენას და მის ახალ
დაბადებას.

მე და ბ-ნი აღექსანდრე ძველი ნაცნობები ვართ. მას
ნიჭიც აქვს და კალამიც უჭრის, მაგრამ სამწუხაროდ
შეკვრობილია ახალგაზრდობიდანვე ერთ განუკურნებელ
ხენით, რომელიც მას მოხუცებულობაში კიდევ უფრო გა-
ზრდია. ეს გაზვიადებულ თვთ განდილების მიხი სახე-
ლის განთქმის უცნაურ მოქმედების ნამდვილ მანიად გა-
დაქცევია, აქედან მიხი შურიანობა, გაუფანლობა და
აზროვნების მანიაკური წერის და დაპარაკის წესი.
ამ თვითგანდილების საუკეთესო მაგალითი მან მოგვცა,
როდესაც საქართველო დატოვა, სრულიად ახალგაზრდამ
ხვამბოლში მის ძმა-ბიჭებთან შეადგინა "ახალი მთავრო-
ბა," რომელშიდაც მან ჯაგარეო საქმეთა მინისტრის პო-
რთფელი აიღო და დამოუკიდებელ საქართველოს ყოფილი
მთავრობა უცხოეთში, აღჭურვილი დამფუძნებელი კრების
მინტობილობის მანდატით ბრძოლის გასაგრძელებლათ სა-
ქართველოს დამოუკიდებლობის აღსადგენათ გაუქმებულათ
გამოაფხადა. ამ ხარისხით მის "მთავრობასთან" ერთად
ის ჩამობრძანდა პარიზში, რომელსაც ხუდ მოკლე ხანშიდ
ხუდი აღმოხდა.

უფრო გვიან გახდა ჰილდერ-მუხოლინის მალმერობელი
მათ იდეოლოგიის მხარ დამჭერი და მქადაგებელი.
მან ვერც ამ გზით ნიაღწია წინ ხვდას და განდილება

და შურიანობის ნიადაგზედ სრულიად უმართებულოთა თავს
 ეხსმის აწ განხვეწებულ მიშა კელიას, რომელიც მართლად
 ღაც იყო ღიღებული ქართველი პატრიოტი და მის ქვეყნის
 ერთგული მსახური, რომელმაც რაინდული გამბედაობით
 მრავალი უაღრესად ეროვნულ-ჰუმანიური საქმეები გა-
 აკეთა ეროვნულ მთავრობასთან ერთად.

უჭველი სიკვდილისაგან იხსნა საშინელ პირობებში ქა-
 რთველი ჭყვეები, რომლებიც მან ჭყვეობიდან გაანთავი-
 ხუფდა, განურჩევლად იმისა იყვნენ თუ არა იხინი კომუ-
 ნისტური პარტიის უბრალო თუ აქტიური წევრები.

გადაარჩინა მოხპობა განადგურებას და ძალით გარეკვას
 გერმანიის კრემატორებში ყველა ქართველი ებრაელები
 და მათთან მრავალი რუსი და ფრანგი ებრაელებიც.

მიშა კელიას მისი მღგომარეობის გამო შეეძლო ღიღი
 ქონება შეეძინა, ის ამ მხრივაც დარჩა უმწიკვლო, პა-
 ტოსანი უანგარო პიროვნება, მისი სახელით სარგებლო-
 ბდენ და გამდიდრდენ სხვები. მიშა კელია მარცოდ მა-
 რცოდ დარჩენილი უბედური, თავდაბლურ მოკრძალებით უბრა-
 ლოდ ცხოვრობდა შვეიცარიაში ხალაც ჭრადიკვლათ თავის
 მოკვდით გაათავა ჯერ კიდევ ახალგაზრდამ თავის მშფლ-
 თვარე ემიგრანტული ცხოვრება. მიშა კელია გავიდა ამ
 მიწიერ ცხოვრებიდან ვალ მოხდილი სამშობლოს წინაშედ
 და ამიწომ მისი სახელი იქნება ნუქარ ხსენებული.

ბატონო აღექხანდრე! გეკითხებით, როგორ არ გრცხვე-
 ნიათ და ბედავთ ახეთი პიროვნების დადანაშაულობას
 რომელსაც უგონებთ, აქვენთვის ჩვეულ მაღალფარდოვანი
 ცრუ სტილით და აბრალით: აკადემიკოს? კ. ხალიას "და-
 პატრიმრებას" რომელიც არახდროს არ ყოფილა დაჭუხაღე-
 ბული და თავისუფლად დახეირნობდა პარიზსა და ბერლი-

ნში ოკუპაციის ხანებში. ნუ დაგავიწყდებათ ბ-ნო
 აღექხანდრე, რომ ამ "ლაფუხალების" მომხსრენი მაღლო-
 ბა უფაღს, რომ ჯერ კიდევ ცოცხლები არიან და ჩემს
 ნათქვამს დამიდასხურობენ.

ჩვენი რჩევაა ამ ეგრედ წოდებულ დაპაფიომრებაზე გა-
 ჩუმდეთ ხან ფრანცისკელ კალმოსანო, რადგან თქვენც
 იხე, როგორც ყველა ჩვენთაგანმა მშვენივრად ვიცით
 თუ ვინ **რადიკალი** და რა მიზნით გამოიგონეთ ეს ჭორი მიმა-
 კედლას წინააღმდეგ, რომელიც უშედეგოთ დამთავრდა და
 სრული დამარცხება განიცადა.

ღიღი მოთმინებაა საჭირო, რომ ეს სქელ ჭანიანი წიგნი
 ბოლომდის წაიკითხო და ამ მოკლე წერილშიდ გაარჩიო.
 ჩვენი შიდაბეჭდილებაა, რომ ეს წიგნი ავსტორის მიერ
 ამ გარდაქმნის ხანაშიდ გამოცემული ვნება შიანის
 და ერთმანეთის დაპირისპირების მზნითაა გამოცემული,
 რაც ხელს უშლის ჩვენი ქვეყნის ძნელადობის ხანაშიდ
 ჩვენს ერთობას, თანხმობას და მწყობრათ მუშაობას.
 განა ამაღლევებელი არ არის იშის დაწერა, რომ ს.ს.დ.
 პარტიის მეთაურები ხშირად ბოლშევიკებს იცავდენ და
 არც კერცხვენით მათ ათხოვით რუსეთის მინდორ ველე-
 გზე სხვა მამულიშვილებთან ერთად გაბნეულ საფლავებზე,
 რომლებიც ჩვენ შემოგყურებენ.

კმარა...აქ ვხვამთ ჩვენ წერტილს და გეუბნევით ჩემი
 ცხოვრების მიწურულში ბ-ნო აღექხანდრე მავნეშვილო,
 " სინდისიც კარგი საქონელია".

გ. გ. კარიში 1990 წ.

ქრონიკა.

კვირას ამა წლის 25 მარტს ღვთისმშობლის მხარის მხარდასა და ჟურნალისთვის საზოგადოებამ წმინდა ნინოს სახელობის პარიზის ქართულ ეკლესიის დარბაზში მოიწვია კრება, რომელზედაც მოხსენებით გამოვიდა ქართულ საზოგადოებაში კარგათ ცნობილი იხტორიკოსი და ჟურნალისტი ბატონი ჯანრი კაშია, რომელმაც ქართულ და ფრანგულ ენაზედ ღრმა ცოდნით და ყურადღებად იხტორიული საბუთებით ჩააყარა საუბარი უაღრესად ხალხისათვის აქტუალურ თემაზე: "ეთნო-კონფლიქტები საქართველოში, მათში მონაწილე ხალხთა განსახლების მიმოხილვა და სამომავლო პერსპექტივები".

კრება შეხავალი სიწყევით გახსნა საზოგადოების თავჯდომარემ ბატონ გიორგი წერეთელმა და სიწყევა მისცა მომხსენებელს.

შეკითხვების შემდეგ სიწყევებით გამოვიდნ ბები: ჭარახი წულაძე, გრიგოლ ლომაძე და გიორგი წერეთელი. დასახარულ თავჯდომარემ კრებას წაუკითხა საქართველოს უზენაეს საბჭოს დადგენილება: "საქართველოს სახელმწიფო სუვერენიტეტის დაცვის გარანტიების შესახებ". (გაზეთი "კომუნისტი" შაბათი 10 მარტი 1990 წელი) და მადლობა გამოუცხადა მომხსენებელს და დამსწრე საზოგადოებას.

ჩვენ სიამუშევრით აღვნიშნავთ და ვესალმებით ახლად აღდგენილ მწერალთა და ჟურნალისთვის პირველ ინიციატივას, ვუსურვებთ ნაყოფიერ მუშაობას წინხვლას მიღწევებს და გამარჯვებებს.

დამსწრე.

LA GÉORGIE

La Géorgie Indépendante au travail.

a) LA POLITIQUE INTÉRIEURE.

Les élections de l'Assemblée Constituante se déroulèrent en février 1919 au suffrage universel, égal, direct, secret et proportionnel. Tous les citoyens des deux sexes au-dessus de 20 ans avaient le droit d'y prendre part. Comme résultat de ces élections, le parti social-démocrate obtint une grosse majorité, alors que les communistes ne purent conquérir aucun siège. Non seulement des Géorgiens furent élus députés, mais aussi les représentants des minorités nationales.

L'Assemblée Constituante de Géorgie se réunit le 12 mars 1919. Après avoir élu son président,

N. TCHÉIDZÉ, elle ratifia l'Acte de l'Indépendance adopté par le Parlement. Elle valida l'élection de N. JORDANIA, à la Présidence du Gouvernement, et comme la majorité à l'Assemblée appartenait au parti social-démocrate, un gouvernement homogène composé de membres de ce parti fut constitué. Quant aux autres partis, bien qu'ils ne fussent pas représentés au sein du gouvernement, ils prirent une part active dans toutes les autres sphères de la vie nationale.

Outre le pouvoir législatif, le Parlement possédait la haute direction des armées régulières et irrégulières, le droit de déclarer la guerre, de ratifier les traités de paix et les conventions commerciales ou autres avec les puissances étrangères ; il votait le budget, contractait des emprunts, élisait le président du gouvernement et les hauts fonctionnaires de l'État, contrôlait l'activité du pouvoir exécutif, etc., etc.

Le président du gouvernement, élu par le Parlement pour un délai déterminé, était en même temps le représentant suprême de la République.

La Russie tsariste suivait la politique de centralisation dans les pays périphériques. Si les villes possédaient leurs municipalités avec des droits restreints, les provinces et les communes étaient, par contre, à la merci des agents de police désignés par le gouvernement pour les administrer. La République Géorgienne adopta le principe de self-government et procéda à la décentralisation de l'administration. Les organes de l'administration locale étaient élus sur la même base que le Parlement, et jouissaient de l'autonomie complète dans la sphère de l'activité sociale et culturelle. Ils organisaient leur propre police, s'occupaient des affaires culturelles et économiques dans la limite du terri-

toire à leur disposition et dirigeaient un certain nombre d'entreprises industrielles.

L'activité réformatrice de la démocratie devait s'étendre au domaine de la justice, laquelle fut nationalisée et adaptée aux exigences de la société moderne. Les juges étaient élus pour un terme déterminé; ils étaient indépendants, et ne pouvaient être révoqués que par un arrêt du tribunal. Toutes les affaires graves ressortissant à la juridiction pénale, de même que les affaires politiques et les délits de presse, étaient soumis au Jury. Le parlement élisait aussi le Sénat, dont le rôle était de veiller à la stricte application de la loi et d'orienter la justice, en qualité de Cour de Cassation.

Certaines régions de la République, de mœurs et de conditions de vie différentes, bénéficièrent de l'autonomie complète dans l'application de la loi générale et la direction des affaires locales. Ainsi, l'Abkhasie s'était vu octroyer les droits autonomes dès la fin de l'année 1918. La réalisation de cette réforme, dans la partie musulmane de la Géorgie, Adjara, fut retardée par le fait de l'occupation de cette province par les Anglais, jusqu'à l'été 1920.

Les minorités nationales de la République jouissaient de la liberté complète pour leur développement social, économique et culturel.

L'Eglise étant séparée de l'Etat, aucune religion n'était avantagée par la loi.

L'organisation de la défense nationale étant d'une nécessité urgente pour la jeune république, la base de l'armée nationale avait été jetée avant même la proclamation officielle de l'indépendance. Le système militaire de l'ancienne Russie, qui tablait sur l'immense territoire de l'Empire et la matière humaine incalculable, était inapplicable au petit Etat. La Géorgie devait concevoir son armée

LA GÉORGIE

régulière sur une base nouvelle avec des méthodes de défense correspondantes. A cette fin, une Ecole Militaire fut fondée et des manuels édités en langue géorgienne. Le service militaire étant obligatoire, tous les citoyens valides recevaient l'instruction militaire. A côté des forces régulières d'artillerie, d'infanterie et d'aviation, la Géorgie possédait une armée irrégulière de première importance, l'armée des volontaires — la Garde Populaire — subordonnée, elle aussi, au commandement militaire unique de l'Etat.

La République avait à s'occuper aussi de la nationalisation et du développement de l'instruction publique. Les anciennes écoles étaient devenues l'instrument par excellence de la politique de « russification » tsariste ; la nouvelle République démocratique leur assigna le rôle de développer la culture nationale,

L'instruction primaire fut déclarée gratuite et obligatoire. Le système scolaire, présentait une unité organique, contrairement au système irrationnel légué par le tsarisme. Les écoles primaires étaient directement liées aux écoles secondaires et les écoles supérieures faisaient suite à ces dernières.

Selon la statistique officielle, au commencement de l'année 1921, le nombre des écoles, aussi bien que celui des élèves, avait doublé en comparaison de celui qui existait à l'époque tsariste. Ainsi, en 1915, on comptait 864 écoles avec 80.234 élèves, et au début de 1921, ces chiffres s'élevaient à 1924 pour les écoles, et à 162.342 pour les élèves. L'Etat fonda, en outre, et subventionna des établissements scolaires pour les minorités nationales.

Tiflis se vit doter d'une école polytechnique et de deux universités, dont l'une privée. Dès son inauguration, l'université de l'Etat comptait 3.000

étudiants. Le gouvernement accordait aussi des bourses aux étudiants qu'il envoyait à l'étranger (France, Angleterre, Allemagne, Italie), pour leur permettre de compléter leur instruction et approfondir les connaissances dans lesquelles ils s'étaient spécialisés.

D'autre part, il fut créé tout un réseau d'écoles populaires destinées à vulgariser les sciences, dont les cours, accessibles à tous, étaient suivis par les adultes de toutes conditions. En 1920, on comptait déjà deux cents établissements de ce genre à Tiflis et dans les autres grandes villes du pays.

Au 1er janvier 1920, le nombre des bibliothèques et des salles de lecture atteignait 2.112. Des dispositions étaient prises pour atteindre le chiffre de 3.500, sans compter les clubs populaires et les sociétés musicales et artistiques en formation dans tous les coins du pays.

Parallèlement à l'instruction intellectuelle, la jeunesse était astreinte au sport et au développement physique. Ce travail était dirigé par la société sportive « Chévardeni », qui, aussitôt après sa fondation, comptait 4.000 adhérents.

Dans le domaine de l'hygiène publique, des dispositions spéciales furent prises par les autorités compétentes pour intensifier la lutte contre la tuberculose et la malaria. Nombre de sanatoriums et de stations climatiques furent aménagés pour combattre ces fléaux.

Les administrations locales fondèrent des hôpitaux, des pharmacies, et organisèrent des centres médicaux pour les besoins locaux. L'instruction agricole et vétérinaire suivit le développement de l'instruction générale. Un réseau téléphonique relia toutes les villes et les campagnes; les postes et télégraphes se développèrent rapidement.

LA GÉORGIE

Le pays jouissait de la liberté de parole et de presse; les journaux et les livres étaient imprimés aussi bien en langue géorgienne qu'en langue des minorités nationales (arménienne, russe, etc.).

Le 21 février 1921, l'Assemblée Constituante adopta la nouvelle constitution, essentiellement démocratique. La politique pratiquée par la République pendant les deux ans qui précédèrent en fut la base. Les nouveaux articles qui y furent incorporés conféraient au peuple le droit à l'initiative et au referendum général.

Ce rythme général de reconstruction était accompagné par le développement économique correspondant.

b) LA POLITIQUE ÉCONOMIQUE.

La courte durée de la République démocratique de la Géorgie indépendante (2 ans et 9 mois) ne permit pas le développement de toute son énergie nationale et le redressement économique complet du pays; surtout si nous nous rendons compte de la situation générale au moment de son indépendance: la guerre mondiale n'était pas encore terminée, la Géorgie était privée des grands marchés européens (détroits fermés), ainsi que de celui de la Russie avec laquelle elle avait été liée économiquement pendant plus d'un siècle (la guerre civile et l'anarchie y régnaient); après avoir participé à la guerre mondiale pendant quatre années, elle restait encore en guerre — seule alors — contre la Turquie qui occupait plusieurs de ses provinces. La Géorgie indépendante était issue de la Révolution russe qui avait ébranlé fondamentalement la vie économique dans tout l'ancien Empire. Il est évident qu'au point de vue économique la Géorgie,

comme les autres parties de l'ancien Empire russe, était très affaiblie et épuisée.

La tâche primordiale du nouvel Etat consistait à résister contre les attaques permanentes du côté de la Russie (des « rouges » aussi bien que des « blancs »), à restaurer l'économie nationale fortement ébranlée pendant la guerre et la Révolution, à établir l'ordre dans le pays, à instituer une législation nouvelle inspirée de l'esprit démocratique et national, et à créer des conditions favorables pour le développement économique et social futur.

C'est en 1921-1922 seulement que commence le redressement économique mondial ouvrant une période de prospérité générale, mais, en ce temps-là, la Géorgie était déjà occupée par les Soviets.

Réforme agraire. — L'œuvre la plus importante accomplie par le Pouvoir de la Géorgie indépendante, dans le domaine de l'économie nationale, fut la réforme agraire, dont plusieurs Etats s'occupèrent après la guerre, sans y avoir tous encore réussi.

Nous avons déjà indiqué que la Géorgie ne possède pas assez de terre pour le besoin de toute la population rurale. Etant donné cette circonstance, la réforme agraire était urgente et le règlement devait en être rendu plus aisé. La plus grande partie de la terre, en Géorgie, appartenait à l'Empire russe (Trésor russe) et à la famille impériale, qui s'en emparèrent par des procédés divers ; la noblesse géorgienne venait ensuite. La situation des paysans qui cultivaient la terre en métayage était dure et leur dépendance des propriétaires portait parfois les traces du régime féodal (ainsi, par exemple, le paiement des impôts pour la jouissance de la terre se faisait exclusivement *en nature*, etc.). La superficie du territoire (6.058.000 hectares)

se décomposait de la façon suivante, en 1917 : 2.206.000 hectares, soit 36,5 % à l'Empire russe ; le reste, 3.852.000 hectares, était réparti entre les propriétaires privés, et parmi ces derniers, 1.876.869 paysans (sauf Adjara) ne possédaient que 893.019 hectares. De générations en générations, les paysans cultivaient la terre qui ne leur appartenait pas et devaient aux propriétaires une partie, assez élevée, de la récolte. Une telle situation suscitait chez les paysans de grands mécontentements, lesquels servaient de prétextes à des mouvements révolutionnaires et entravaient le développement de l'agriculture.

La Géorgie indépendante, au début même de son indépendance renouvelée, adopta une loi agraire dont l'application fut réalisée au cours des deux années suivantes. D'après cette loi, toutes les terres appartenant à l'Empire russe, aux Eglises et monastères, et à la famille impériale, furent confisquées ; quant aux propriétaires privés, la loi leur laissa la jouissance de 7 à 14 dessiatines (7,6 hect. à 15,2 hect.), suivant le genre de culture auquel était soumise la terre. La confiscation ne comporta aucune indemnité aux anciens propriétaires.

Ainsi l'Etat constitua un fonds agraire d'environ 3.900.000 hectares, composé de forêts, prairies, pâturages, terres arables, etc. Les forêts, pâturages, gisements de minerai et eau restèrent en possession de l'Etat ; le reste de la terre devait être attribué aux paysans n'ayant que peu ou pas de terres et dont le travail dans l'agriculture était la source principale de revenu (loi du 23 janvier 1919). La superficie de la terre distribuée à chaque paysan de cette catégorie ne devait pas dépasser celle laissée aux anciens propriétaires ; les paysans payèrent à l'Etat, pour la terre acquise, une somme minime

destinée à couvrir une partie des dépenses de l'Etat pour la réforme agraire.

L'Etat céda une partie des forêts et des eaux, selon l'importance locale, aux administrations communales (self-government); d'autre part, les paysans conservèrent le droit de jouissance des forêts pour leurs besoins personnels et dans la limite fixée par l'Etat.

Au début de 1921, la réforme agraire était presque achevée, la terre était répartie et les petits cultivateurs étaient devenus les maîtres absolus de la production de leur travail. C'était la fin du désordre dans l'économie rurale : les paysans satisfaits étaient devenus des gardiens inébranlables du nouveau régime républicain et de l'indépendance nationale ; le travail aux champs était repris avec une énergie nouvelle et une confiance en l'avenir.

La superficie de la terreensemencée qui avait diminué pendant la guerre, augmenta rapidement et, en trois ans, elle fut presque doublée : en 1916, 353.000 hectares ; en 1920, 621.000 hectares.

Cette réforme agraire répondait si bien aux aspirations des masses paysannes géorgiennes que, lorsque après l'occupation de la Géorgie, le Gouvernement soviétique proclama la nationalisation complète de la terre, il n'osa pas y toucher avant plusieurs années. Et cela se conçoit, car il s'agissait alors de la confiscation de la terre des petits cultivateurs et non de celle des grands propriétaires fonciers qui en étaient déjà dépossédés. Par le fer et le feu, par la destruction des foyers des paysans et par la déportation de leurs familles en Sibérie, le Gouvernement soviétique réussit plus tard la nationalisation de la terre et la collectivisation de l'économie rurale en Géorgie ; toutefois, il dut reconnaître aux paysans le droit de propriété

des « enclos » et des jardins pour les besoins de leurs familles.

Industrie. — Riche en ressources naturelles, la Géorgie est pauvre en capitaux. La protection de l'initiative privée et l'importation des capitaux étrangers étaient les conditions du développement économique de la Géorgie (comme pour toute la Russie d'ailleurs) si l'Etat ne voulait pas admettre l'exploitation excessive des classes laborieuses, ce que nous voyons aujourd'hui dans les pays soviétiques.

Le Gouvernement de la République géorgienne, afin de redresser et développer l'industrie déjà existante, favorisa l'initiative privée par le crédit de la Banque d'Etat, l'établissement des banques privées, par les facilités accordées pour l'organisation des sociétés par actions, etc.

En même temps et vu la faiblesse de l'initiative privée, l'Etat organisa lui-même sa propre industrie ; ainsi, l'Etat géorgien possédait quelques industries du bois et du verre (Borjom), l'industrie charbonnière (Tkivbouli), l'exploitation des chemins de fer, l'exploitation des eaux minérales, etc. ; les villes et les communes jouissaient de l'assistance financière de l'Etat pour le développement de l'industrie communale.

Des sociétés mixtes, avec participation de l'Etat et d'industriels privés, furent créées : Société géorgienne de transports, Société d'exportation du manganèse, etc.

L'Etat favorisa l'importation des capitaux étrangers sous l'initiative privée, mais dans les conditions générales approuvées par l'Etat et sous son contrôle (ainsi les Banques étrangères « Italo-Caucasica » et « Allemande-Caucasienne » et d'autres sociétés in-

dustrielles et commerciales furent fondées ; ou avec la participation de l'Etat lui-même (la concession des gisements charbonniers de Tkvarcheli, l'accord avec les Sociétés françaises pour le développement de la sériciculture en Géorgie, etc.).

L'exportation du manganèse qui était auparavant entre les mains de plusieurs exportateurs privés, sur l'initiative et la participation de l'Etat, fut organisée en une grande Société d'Exportation du Manganèse (« Thémé ») ; ainsi le manganèse de Géorgie alla reconquérir les marchés étrangers qu'il avait perdus pendant la guerre. La production du manganèse augmenta sensiblement : en 1918, 26.000 tonnes ; en 1919, 65.000 tonnes ; en 1920, 121.600 tonnes ; l'exportation aussi : en 1919, 39.000 tonnes ; en 1920, 171.000 tonnes.

L'industrie du charbon augmenta, elle aussi. A Tkivbouli la production était, en 1919, 36.000 tonnes ; en 1920, 80.000 tonnes. Au commencement de 1921, tout était prêt pour mettre en exploitation les riches gisements houillers de Tkvarcheli.

L'industrie du cuivre, dans les régions de Dsan-souli et de Kvartskhana, dévastées pendant la guerre, commença à être restaurée.

On dressa les plans d'exploitation des forces hydrauliques, on étudia les régions naphtifères, les gisements d'autres minerais (les gisements de tous les minerais appartenaient à l'Etat), on commença la construction du chemin de fer Senaki-Soukhoum, dont une partie, au début de 1921, fut achevée.

Commerce. — Le commerce intérieur était libre ; quant au commerce extérieur, étant donné, d'un côté, la difficulté des communications avec l'Europe, et de l'autre, la nécessité de réfréner la spéculation et de protéger les petits producteurs, le monopole

d'Etat de l'exportation de plusieurs produits (tabac, cocons de soie, laine, etc.) fut décidé. Cette mesure stimulait l'augmentation de la production, notamment dans la sériciculture. Le chiffre de cocons recueillis s'élevait chaque année : en 1917, 700 tonnes ; en 1920, 840 tonnes ; en 1921, 1.415 tonnes.

Quant à la superficie des plantations de tabac, elle restait encore en déclin, car les cultivateurs trouvèrent plus profitable la culture des céréales, jusqu'à l'établissement des communications régulières avec les marchés étrangers.

Pour favoriser le commerce, on fonda les Chambres de Commerce : Géorgienne, Franco-Géorgienne et Allemande-Géorgienne.

Coopératives. — Dans le but de protéger les classes ouvrières et moyennes, le mouvement coopératif fut favorisé. En 1919, le nombre des membres des coopératives était évalué comme suit : coopératives de crédit, 148.367, et celles de consommation, 127.750. En 1920, le nombre des membres des coopératives de consommation seules atteignait 368.788, c'est-à-dire que plus de 10 % de toute la population de la Géorgie en faisait partie.

En 1919, une Banque Centrale de Coopératives fut fondée.

Question ouvrière. — La protection du travail était stipulée et assurée par la Constitution de la République : la durée du travail des salariés de 48 heures par semaine, un repos ininterrompu hebdomadaire de 42 heures, l'interdiction du travail des mineurs au-dessous de 16 ans et du travail de nuit des mineurs au-dessous de 18 ans et des femmes, la durée du travail pour les mineurs de 16 à 18 ans fixée à 6 heures par jour, l'interdiction du

travail des femmes dans les entreprises nuisibles à la maternité, etc., furent autant de réformes réalisées. La liberté des syndicats existait ainsi que le droit de grève ; les bourses de travail, les contrats collectifs, l'arbitrage obligatoire, l'inspection du travail et le contrôle sanitaire indépendant des employeurs étaient établis.

La Constitution garantissait par voie d'assurance à tout ouvrier salarié ayant perdu, entièrement ou partiellement, la capacité de travailler par suite de vieillesse, de mutilation ou d'autre cause, une assistance proportionnée à son salaire.

Toute infraction aux lois assurant la protection du travail était passible du Code pénal.

Enseignement technique. — Pour assurer l'enseignement technique et le perfectionner, on créa des écoles techniques et des facultés spéciales dans l'Université et la Haute Ecole Polytechnique ; dans ce même but, 70 jeunes gens furent envoyés en Europe, et autant devaient y être envoyés chaque année, aux frais de l'Etat.

Finances. — La liquidation des anciennes institutions russes et l'organisation de nouvelles institutions républicaines, l'organisation de l'armée et de l'administration nationales, les besoins de l'enseignement public, du commerce, de l'industrie, des administrations communales nouvellement établies, etc., tout cela exigeait des dépenses énormes ; de plus, à peine sorti de la guerre et de la révolution, comme nous l'avons déjà dit, le nouvel Etat géorgien était affaibli matériellement et ne pouvait compter que sur ses propres ressources, car — et à ce point de vue la Géorgie faisait peut-être exception — il ne reçut aucune aide du dehors ni de qui que ce soit.

LA GÉORGIE

La situation financière était donc grave, une grande partie du budget fut couverte par le papier-monnaie. Il est vrai que, après la guerre, plusieurs Etats d'Europe, plus anciens et plus grands que la Géorgie, employèrent le même procédé pour couvrir les dépenses publiques, mais une telle situation entravait le développement économique de la Géorgie. Aussi, le Gouvernement géorgien, aussitôt qu'il eut la possibilité d'entrer en relations avec les pays occidentaux, réussit à contracter un emprunt pour alléger cette situation transitoire et faire face aux difficultés financières. (A cause de l'occupation du pays, cet emprunt ne fut pas utilisé.)

La réforme monétaire avait été envisagée pour le début de 1921, et tout était mis au point dans ce but.

Le 1er janvier 1921, il y avait en circulation 9 milliards de roubles géorgiens et le cours d'une livre sterling à Tiflis se montait à 11-12 mille roubles géorgiens ; en même temps, en Russie, où le Gouvernement soviétique se préparait déjà clandestinement, à « apporter aux travailleurs géorgiens le bonheur de la soviétisation », 1.168 milliards de roubles-papiers se trouvaient en circulation et l'estimation d'une livre sterling dépassait 237.500 roubles soviétiques. C'est pourquoi les Soviets moscovites qui, en s'installant en Géorgie, blâmaient tout ce qui était fait en Géorgie indépendante et détruisaient tout ce qui portait les signes de l'indépendance de la Géorgie, n'hésitèrent pas à commettre des faux quotidiennement et, pendant deux ans après l'occupation de la Géorgie, continuèrent à émettre de la monnaie géorgienne sous l'effigie de la Géorgie indépendante et sous la fausse signature du Président et du Ministre des Finances de la Géorgie indépendante.

Telle était la situation générale à l'intérieur de

la Géorgie, au commencement de 1921, quand la Russie soviétique décida d'anéantir son indépendance.

c) LA POLITIQUE ÉTRANGÈRE

La République de Géorgie employa tous les moyens en son pouvoir pour établir des relations normales et empreintes d'amitié avec toutes les nations, notamment avec les pays voisins. Elle s'efforça de rompre le blocus politique et économique engendré par la guerre mondiale et de se rapprocher ainsi des pays d'Europe. Elle essaya, d'une part, de régler les questions litigieuses avec les voisins, par des accords et des concessions mutuelles, et par l'arbitrage, si le cas se montrait difficile; d'autre part, elle travailla à apaiser les conflits nationaux dans le cadre du Caucase, afin de rendre possible la collaboration étroite de ces peuples dans la paix et la confiance réciproque.

La Géorgie suivit une politique de paix et d'union avec l'Azerbaïdjan et l'Arménie. Ainsi, dès la fondation des républiques transcaucasiennes, elle préconisa l'émission d'un papier-monnaie commun à trois États, et c'est grâce à cette initiative que les trois républiques conclurent un accord ferroviaire et signèrent une convention des postes et télégraphes. Mais ces réalisations ne lui paraissant pas suffisantes pour le bien-être de ces États, elle s'efforça d'étendre cette collaboration à l'activité économique et politique de ces pays.

La question la plus délicate à résoudre, et qui revêtait un caractère d'urgence, était celle des frontières entre les nations transcaucasiennes. De là dépendaient les bons rapports entre ces pays.

Dans l'Acte d'indépendance adopté par le Par-

LA GÉORGIE

lement, nous lisons : « La République démocratique de Géorgie désire entretenir des relations amicales avec tous les membres de la communauté internationale et, en particulier, avec les Etats et les peuples voisins. » En commentant cet Acte, le Président du Conseil National de Géorgie, N. JORDANIA, confirma la volonté du peuple géorgien de collaborer étroitement et fraternellement avec ses voisins, desquels il avait été momentanément séparé, et il exprima sa foi dans l'avenir qui allait favoriser l'entente confédérale des pays transcaucasiens, entente qui permettrait de consolider leur indépendance et de les protéger contre l'invasion étrangère.

Le 27 octobre 1919, le Gouvernement de la Géorgie proposa à l'Arménie et à l'Azerbaïdjan de déléguer leurs représentants à Tiflis pour aborder l'examen des questions litigieuses, dont les principales étaient : le règlement, d'un commun accord, du problème des frontières ou, à défaut, par l'arbitrage, et l'engagement réciproque de ne conclure aucune convention avec aucun Etat au détriment des peuples participant à la Conférence.

En février 1919, la Géorgie réitéra sa proposition tendant à organiser une conférence des trois Etats, qui, entre autres questions, aurait à traiter des questions ferroviaire, douanière, des postes et télégraphes et de l'émission d'un papier-monnaie commun ; mais la tension qui existait entre l'Arménie et l'Azerbaïdjan empêcha la réalisation de ce projet.

La Conférence ne put se réunir qu'au mois de mai 1919, à l'époque même où les forces contre-révolutionnaires de Denikine étaient aux portes de la Transcaucasie. Elles avaient déjà envahi la République du Caucase du Nord et marchaient sur la

Géorgie et l'Azerbaïdjan. La Conférence, devant une telle situation, envisagea aussitôt les mesures communes de défense contre l'envahisseur, mais elle fut handicapée par l'attitude des Arméniens qui estimaient que le danger qu'offrait Denikine était beaucoup moins grave que celui que présentaient les Turcs à l'époque. Ainsi, la divergence de jugement qui se manifesta fut la cause principale de l'échec de cette conférence, ce qui obligea la Géorgie et l'Azerbaïdjan à conclure une alliance militaire le 16 juin 1919.

La République du Caucase du Nord (Montagnards) mena une lutte énergique sur deux fronts : contre le bolchévisme d'une part, et contre l'armée de Denikine de l'autre. Elle suivait avec un intérêt passionné l'évolution de la situation en Transcaucasie, et souhaitait la conciliation de ces trois Etats pour en faire ses alliés. De son côté, la Géorgie indépendante se rendait parfaitement compte de l'importance que représentait pour elle l'existence d'une république indépendante des montagnards au delà de la chaîne du Caucase. C'est pourquoi elle ne laissa jamais échapper l'occasion de formuler des protestations énergiques contre les excès des armées blanches à l'égard de la République du Caucase du Nord. Nombre de volontaires se joignirent d'ailleurs aux montagnards pour défendre la liberté de ce peuple. Pendant ce temps, les rapports entre la Géorgie et sa voisine du sud, la Turquie, s'améliorèrent et les deux pays eurent des représentants diplomatiques.

La Géorgie prit aussitôt l'initiative de proposer à la Russie soviétique l'établissement de rapports normaux et amicaux entre les deux pays et de résoudre d'un commun accord toutes les questions qui les intéressaient. La proposition fut acceptée

LA GÉORGIE

et, le 7 mai 1920, les deux Etats signèrent un traité de paix, dont le premier article stipule : « Se basant sur le droit de tous les peuples, proclamé par la République Socialiste Fédérative Soviétique Russe, de disposer librement d'eux-mêmes, jusques et y compris la séparation totale de l'Etat dont ils font partie, la Russie reconnaît sans réserve l'indépendance et la souveraineté de l'Etat géorgien, et renonce de plein gré à tous les droits souverains qui appartenaient à la Russie, à l'égard du peuple et du territoire géorgien. » Le second article est conçu en ces termes : « Se basant sur le principe proclamé dans l'article précédent du présent traité, la Russie s'engage à renoncer à toute immixtion dans les affaires intérieures de la Géorgie. »

Le 20 novembre 1920, la République de Géorgie et les Républiques soviétiques russes et azerbaïdjanaises signaient une convention de commerce et de transit.

Au début de l'année 1919, la Géorgie avait envoyé en Europe une délégation spéciale sous la présidence de N. Tchéidzé, avec mission d'obtenir la reconnaissance juridique du nouvel Etat. La délégation travailla avec succès, pendant deux ans, dans les différents centres de l'Europe et, surtout, à la Conférence de Versailles. Elle se tenait en contact étroit avec les représentants des autres républiques caucasiennes et les délégations des nations libérées du joug russe par la révolution ; elle travailla avec eux à la reconnaissance de ces pays par les puissances européennes. Son activité n'était pas limitée aux démarches diplomatiques ; elle accomplit aussi un travail de propagande d'une importance primordiale, en faisant connaître à l'Europe l'histoire et les aspirations de la nation géorgienne, pour prédisposer son opinion publique en faveur

de ses revendications. Comme suite de cet effort, plusieurs personnalités européennes manifestèrent l'intention d'aller visiter la Géorgie indépendante pour pouvoir apprécier, sur place, ses efforts de reconstruction de vie intérieure. La Géorgie reçut ainsi la visite de journalistes connus (Jean Martin du « Journal de Genève », P. Gentizon du « Temps », etc.) qui furent bientôt suivis par des industriels, des géologues, par de nombreuses personnalités diplomatiques et politiques, par un groupe de socialistes européens, etc. La publication par la presse de leurs observations sur la réalité géorgienne et la campagne qu'ils menaient dans les sphères politiques en faveur du nouvel Etat facilitèrent beaucoup la reconnaissance juridique.

En effet, le 27 janvier 1921, l'indépendance de la Géorgie fut reconnue *de jure* par le Conseil Suprême de l'Entente (Angleterre, France, Italie, Japon, Belgique). Elle était déjà proclamée par l'Allemagne, la Turquie et l'Argentine. La reconnaissance *de facto* de l'Etat géorgien datait de janvier 1920.

L'exemple du Conseil Suprême fut suivi par la Pologne, la Roumanie, l'Autriche, le Mexique, etc. Ces Etats accréditèrent aussitôt leur mission diplomatique auprès du Gouvernement régulier de la Géorgie, qui, à son tour, posséda des Légations à Paris, Londres, Rome, Berlin, Varsovie, Moscou, Ankara, et des agents diplomatiques à Berne, Vienne, Stockholm, Bucarest, Helsingfors et Tokio.

En décembre 1920, l'Assemblée de la Société des Nations eut à s'occuper de l'admission de la Géorgie au sein de cette organisation. Au scrutin qui s'ensuivit, bien qu'elle eût obtenu le double de voix des autres Etats qui avaient en même temps posé leur candidature, elle ne recueillit pas le minimum nécessaire à son admission, et la question de

LA GÉORGIE

toutes ces candidatures fut ajournée et reportée à l'Ordre du jour de l'Assemblée suivante. Elle fut cependant invitée, avec les Etats Baltes, à participer aux travaux des Commissions techniques de la Société des Nations.

4. L'occupation de la Géorgie.

La situation de la Géorgie, au début de 1921, était la suivante : à l'intérieur, la population était unie et entièrement occupée à la restauration de son pays; à l'extérieur, le Pouvoir National avait réussi à établir des relations normales avec tous les Etats, dont le premier était la Russie soviétique elle-même. Le nouvel Etat voulait vivre dans le travail et dans la paix.

Or, juste à ce moment-là, sans aucun préliminaire diplomatique, sans aucun avertissement et sans déclaration de guerre, dans la nuit du 11 février 1921, des détachements de la XIe armée soviétique, qui se trouvait en Arménie (déjà occupée par les Soviets), franchirent la frontière géorgienne et se dirigèrent sur Tiflis. C'est ainsi que, brutalement, les Soviets violèrent le traité conclu depuis quelques mois (7 mai 1920) avec la Géorgie, traité par lequel ils reconnaissaient solennellement l'indépendance de la Géorgie et garantissaient ses frontières. Pour dissimuler cette violation flagrante, sans vergogne Moscou annonça par T. S. F., au monde entier : « Les paysans et les ouvriers géorgiens se sont soulevés contre leur Gouvernement bourgeois et contre-révolutionnaire! » (*). En vérité, la nation

(*) Après l'annexion de la Géorgie, le Gouvernement soviétique lui-même abandonna cette version mensongère et la presse soviétique décrivit avec orgueil les opérations des armées rouges

géorgienne tout entière, révoltée par cet acte abominable, se leva pour défendre son sol et sa liberté.

Deux jours après l'invasion du côté de l'Arménie, les troupes de cette même XIe armée rouge, cantonnées en Azerbaïdjan soviétique, furent lancées de ce côté et menacèrent aussi Tiflis ; quelques jours après, les IVe et IXe armées rouges, parties du Caucase du Nord, marchèrent également sur la Géorgie, dans les directions de Tiflis et de Koutaïs ; enfin, par le littoral de la mer Noire, elles se dirigèrent vers Soukhoum. C'est ainsi que la Russie soviétique se jeta contre la Géorgie avec trois armées, et l'attaqua de cinq côtés différents à la fois.

contre la Géorgie. Prenons, entre autres exemples, une description de l'activité de la XIe armée rouge, d'après une revue militaire soviétique intitulée « Mécanisation et Motorisation » (2e édit. militaire d'Etat, février 1936, pages 18-23) :

« Dans la bataille de la XIe armée rouge pour la libération de la Géorgie, le rôle important fut joué par des détachements de cette armée munis de trains et d'automobiles blindés et de chars d'assaut... Les deux chemins les plus courts menaient de l'Azerbaïdjan à la Géorgie, vers le centre mencheviste, Tiflis, et le coup asséné sur cette ville pouvait décider du sort du combat... Aux troupes envoyées dans ces deux directions furent ajoutées, par voie ferrée, 5 trains blindés (N°s 7, 94, 5, 77 et 61). et, par route, des groupes d'automobiles blindées (N° 55) et des groupes de chars d'assaut (N° 2)... Le groupe des automobiles blindées (N° 55) remplit brillamment sa tâche pendant la nuit du 16 février 1921... Le commandant de la machine de tête, le camarade Sidoroff, en récompense de son activité dans cette direction reçut la décoration du Drapeau rouge... Pendant la journée du 16 février, nos trains blindés, stationnés sur la place ouverte et le pont démoli, ripostèrent avec des obus et des mitrailleuses à l'ennemi qui, à plusieurs reprises, avait attaqué nos troupes. Le train blindé de l'ennemi essaya d'attaquer notre infanterie du côté de Salogly, mais le feu de nos canons à longue portée du train blindé N° 94 l'obligea à battre en retraite. La Garde Populaire, à peine sortie du feu de nos trains blindés et de notre artillerie, arrêta l'avance de notre infanterie... » — Bref, du côté des Soviets, et d'après leur propre témoignage, que voit-on ? Troupes régulières, trains et automobiles blindés, chars d'assaut, artillerie, infanterie, etc... et non « des ouvriers et des paysans » soulevés !

LA GÉORGIE

De plus, la Russie soviétique ne se borna pas à envahir elle-même ce pays : elle promit à la Turquie de lui céder deux importantes provinces géorgiennes, Artvin et Ardahan, afin de l'inciter, par l'intérêt, à s'unir à elle, pour soutenir l'occupation de la Géorgie ; et pendant que les troupes géorgiennes combattaient contre les Russes, les Turcs envahissaient la Géorgie du côté d'Ardahan.

La jeune armée géorgienne lutta héroïquement : plusieurs fois elle repoussa les assauts des ennemis et captura des milliers de soldats russes. La guerre se prolongea ainsi plus d'un mois, et ce ne fut que le 18 mars 1921 que les forces de Moscou réussirent à s'emparer de la dernière forteresse de la Géorgie : Batoum. Le même jour, le Gouvernement National, investi de la pleine confiance de l'Assemblée Constituante, qui avait siégé la veille à Batoum, quitta son pays pour défendre sa cause dans le monde civilisé.

Le pouvoir soviétique s'installa en Géorgie, mais la lutte qu'il eut à soutenir contre la population se poursuivit. La force brutale n'avait pu anéantir la volonté inébranlable du peuple géorgien de combattre pour reconquérir la liberté nationale. Toutes les classes de la population prirent part, de différentes manières, à cette lutte sans merci : manifestations politiques, boycottage des institutions bolchévistes, grèves politiques, furent déclanchées à chaque instant. La plus féroce des terreur ne réussit pas non plus à briser la résistance du pays : la population y répondit par des soulèvements armés, en Svanétie, en 1921, en Pchavo-Khevsouréthie, en 1922, etc., qui aboutirent, en août 1924, à l'insurrection générale. Malheureusement, cette insurrection fut étouffée et le pouvoir d'occupation, une fois encore triomphant, se vengea sur la population

désarmée et noya dans le sang toute la Géorgie. Malgré cela, les aspirations du peuple vers l'indépendance restèrent aussi vives et sa volonté inflexible. La lutte continua.

Cette lutte acharnée d'un peuple courageux pour son droit et sa liberté nationale ne resta pas sans écho à l'étranger. L'opinion publique de tous les pays civilisés, sans distinction de tendances politiques, fut révoltée de la violation commise par le pouvoir moscovite : le cas de la Géorgie fut évoqué avec grande sympathie dans les parlements des Etats d'Europe et d'Amérique, dans les congrès politiques internationaux, dans la presse mondiale, etc. Nous ne citerons que quelques résolutions (parmi des centaines d'autres) prises par les organisations internationales, tout à fait différentes, mais caractérisant chacune le retentissement qu'eut la cause de la Géorgie dans les milieux internationaux.

L'Union Internationale des Associations pour la Société des Nations a protesté énergiquement contre l'occupation de la Géorgie par les armées soviétiques. Dans sa Conférence de 1921, à Genève, qui eut lieu ainsi au lendemain même de cette occupation, elle adoptait une résolution dont voici les termes : « Le Congrès, ému de la malheureuse situation de la Géorgie, cette nation démocratiquement organisée, qu'une armée étrangère a envahie et occupée contre le vœu des habitants, et qui a perdu ainsi son indépendance et ses libertés, exprime toute son indignation et demande instamment au Conseil et à l'Assemblée de la Société des Nations de prendre des mesures pour que le principe du droit des peuples à disposer d'eux-mêmes soit appliqué à la Géorgie. »

Depuis, l'Union a pris des résolutions dans le

LA GÉORGIE

même sens, à Paris en 1932, à Folkestone (Angleterre) en 1934.

En 1922, la Troisième Assemblée de la Société des Nations adopta, à l'unanimité, la résolution suivante :

« L'Assemblée de la Société des Nations, ayant considéré la situation de la Géorgie, invite le Conseil à suivre avec attention les événements dans cette partie du monde, de manière à saisir les occasions qui pourraient se présenter d'aider, par des moyens pacifiques et conformes aux règles du droit international, au retour de ce pays à une situation normale. »

La Cinquième Assemblée de la S. D. N., en 1924, confirmant cette résolution à l'unanimité, ajouta, en raison des événements qui se déroulaient en Géorgie (il s'agissait de l'insurrection contre le pouvoir d'occupation) : l'Assemblée exprime « l'espoir que les Gouvernements des États membres de la Société pourront assister éventuellement le Conseil, soit en lui fournissant des informations, soit en lui prêtant, dans la mesure où le permettront les circonstances, le concours de leur influence pacificatrice ».

Dans un manifeste publié en 1924, l'Internationale Ouvrière Socialiste disait : « Il y a soixante ans, le symbole du droit des peuples de disposer d'eux-mêmes était la revendication d'indépendance de la Pologne. Cette indépendance est établie. Aujourd'hui, nous nous conformons à ce principe de l'Internationale, en réclamant le droit de libre disposition pour la Géorgie, symbole de tous les peuples soumis au régime de la force. »

Le Bureau International de la Paix s'est constamment intéressé à la situation de la Géorgie. Dans plusieurs des Congrès Universels organisés

par lui, des résolutions ont été votées en faveur du rétablissement de ce pays dans l'intégrité de ses droits. Lors de son Congrès, qui s'est tenu à Cardiff (Angleterre) en juin 1936, il a adopté, à l'unanimité, l'ordre du jour suivant :

« Le XXXIe Congrès Universel de la Paix,

Considérant que l'U. R. S. S. a été admise dans la S. D. N., dans les conditions envisagées par le Congrès de Locarno ;

Considérant que la S. D. N. est fondée, notamment sur le principe du droit des peuples de disposer d'eux-mêmes ;

Que ce principe est à la base même de la constitution de l'U. R. S. S. laquelle, par le traité conclu avec la Géorgie en date du 7 mai 1920, reconnaît sans réserve l'indépendance et la souveraineté de l'Etat géorgien ;

Constatant que c'est en violation de ce traité et contrairement à ce principe que l'U. R. S. S. occupe actuellement la Géorgie ;

Considérant que le maintien de la paix, but essentiel de la S. D. N., n'est possible que dans le respect des traités et de la justice internationale ;

Rappelant ses résolutions antérieures, demande instamment à la Société des Nations de prendre des mesures propres à mettre fin à une situation contraire aux droits des gens en invitant l'U. R. S. S. à rendre à la Géorgie son indépendance et les droits qu'elle tient de sa qualité d'Etat souverain. »

Le XXXIIe Congrès Universel de la Paix (Paris, août 1937) une fois de plus évoque la situation de la Géorgie et réaffirme ses résolutions antérieures.

La sympathie du monde civilisé, l'amitié des défenseurs du droit et de la liberté des peuples ne font pas défaut à la Géorgie martyrisée. Et cela prouve toute l'équité de la cause pour laquelle le

LA GÉORGIE

peuple géorgien lutte courageusement depuis 69 années déjà ! La Géorgie envisage son avenir avec grand espoir, car, d'abord, son peuple se sent uni dans la même volonté de combattre jusqu'au bout le joug étranger et le régime soviétique, ensuite, parce qu'il voit que tous les peuples de l'U. R. S. S. se trouvent en conflits permanents avec le même régime, et que, parmi ceux-ci, les non-russes (qui représentent la moitié de toute la population d'U. R. S. S.) n'attendent que l'effondrement du régime soviétique pour la restauration de leurs foyers et de leurs libertés nationales.

C'est dans une attitude confiante et courageuse que le peuple géorgien attend le temps de sa résurrection nationale. Ce temps viendra !...

Armoiries
de la République Géorgienne.

Nous serons éternellement reconnaissants à la France et aux Socialistes Français qui, les premiers, de la Tribune de la Chambre des Députés ont protesté contre l'occupation de la petite République Démocratique Géorgienne par l'Armée Rouge Soviétique .

სამეცნიერო

გ ა ნ რ ხ ა დ ე მ ი ა

1951 թվականի 9 մարտի, Կոմիտասի անվան թանգարանի
հուշարձանի փոխգործակցի Գրիգոր Կարամյանի
միջոցով, զբոսայգու շրջանում 1913 թվական, Կոմիտասի
հիշատակը պատվելու 5 մարտի փոխգործակցի Գրիգոր Կարամյանի
միջոցով:

Ձեռք ձեռքով շինարարություն, փայտե, Կոմիտասի
հիշատակը պատվելու 5 մարտի փոխգործակցի Գրիգոր Կարամյանի
միջոցով, Կոմիտասի հիշատակը պատվելու 5 մարտի փոխգործակցի
Գրիգոր Կարամյանի միջոցով: Կոմիտասի հիշատակը պատվելու 5 մարտի
փոխգործակցի Գրիգոր Կարամյանի միջոցով:

Կոմիտասի հիշատակը պատվելու 5 մարտի փոխգործակցի Գրիգոր Կարամյանի
միջոցով, Կոմիտասի հիշատակը պատվելու 5 մարտի փոխգործակցի Գրիգոր Կարամյանի
միջոցով, Կոմիտասի հիշատակը պատվելու 5 մարտի փոխգործակցի Գրիգոր Կարամյանի
միջոցով:

Կոմիտասի հիշատակը պատվելու 5 մարտի փոխգործակցի Գրիգոր Կարամյանի
միջոցով, Կոմիտասի հիշատակը պատվելու 5 մարտի փոխգործակցի Գրիգոր Կարամյանի
միջոցով, Կոմիտասի հիշատակը պատվելու 5 մարտի փոխգործակցի Գրիգոր Կարամյանի
միջոցով:

Կոմիտասի հիշատակը պատվելու 5 մարտի փոխգործակցի Գրիգոր Կարամյանի
միջոցով, Կոմիտասի հիշատակը պատվելու 5 մարտի փոխգործակցի Գրիգոր Կարամյանի
միջոցով, Կոմիտասի հիշատակը պատվելու 5 մարտի փոխգործակցի Գրիգոր Կարամյանի
միջոցով 1951 թվական

---.---

მწუხარებით ვაგრძელებთ , და ვაუწყებთ ქრთულ საზოგადო-
ებას უცხოეთში გარდაცვლილ ბელშავ ქართველთა სახელს
და გვარს, რომლებმაც შიჩხ სამშობლოდან ჰპოვეს განსვენე-
ნება საზარლათ გათხრილ ცივ სამარეშილ.

- 1.-აკაკი(ანდრე) ბარკალაია. ქალ. გრენიზლი.
- 2.-ვარლო შაფბერაშვილი. ამერიკაში.
- 3.- მიხეილ(მიშა) მიმინოშვილი. დაკრძალულია
ღევილში.

სამძიმარს ვუცხადებთ მათ ჭირისუფლებს.
საუკუნე იყოს ხსენება მათი.

---.---

"ჩვენი ღროშის რედაქცია უღრმეს მაღლობას უცხადებს ყველა იმ პირებს, ვისი კეთილშობილობით და მეოხებით ყურნალი განაგრძობს არსებობას. წერილები და ფულადი დახმარება, უნდა გამოიგზავნოს შემდეგი მისამართით:

Levan PAGAVA | 3. rue Adolphe Cherioux | Tel: 46 42 46 23
 92130 Issy les Moulineaux

შემომწირველთა სია:

1. პირ. უფლებიზ ლამცველ ხექციიდან.....	2000-ურ.
2. ქეთევან ბარნოვი.....	500 --
3. ნუცა რამიშვილი.....	500 --
4. მართა გეგეჭკორი სფურუა.....	200 --
5. ნიკო ბელელაძე.....	100 --

	3300 --
ნაშთი.....	1721 --

	5021 --
გახხვადი.....	4300 --

ნაშთი.....	721 --
6. კარლო გვარჯალაძე...60 ლლარი(ჩეკი)	
საღაროშია:	721 ფრანკი.
	180 ლლარი.
	60 ლლარის ჩეკი.

მკვლელები:

1. ხააღდგამო მიღოცვა.
2. ხაქართველოს პირველი პრეზიდენციის ნ. ყ-ახ ხურათი.
3. ერის ღვებახსწაული... ნოე ყორღანია.
6. პირველი 26 მაისის ზეიმი.
8. 26 მაისი ... ღევან ფაღავა.
10. ღექსი 26 მაისზე... შოთა აბაშიძე.
11. პირველი მაისი...." გრძოლის ხმა" 1929 წელი.
13. თბილისის სიხხლიანი ღღე 9 აპრილი .
14. ღღლის წერილი ხაქართველოღან 9 აპრილს ღაღუპულ მკი-
ღზე.
15. წერილი 9 აპრილს ღაღუპულ გმირებზე...ღ. ფაღავა.
17. ჰანაშვილი ჰარიზის ქართულ ეკლესიაში 9 აპრილს
ღაღუპულთა ხსოვნის წღის ზაღვიზ აღხანიშნავათ.
18. ხაქართველოს ძნელი ღღეები... ღევან ფაღავა.
29. წერილები რეღაქციისაღმი.
45. ქრონიკა.
46. ხაქართველო(ღა ყეორყი)
72. ხაგლოვიარო განცხაღებების კუთხე.
76. შემომწირვეღა სია ღა "ჩ.ღ"ის ანგარიშები.

---.---

-77-

რედაქტორი-- ლევან ფაღავა.

გერანი-- პეტროვიჩი

Redacteur: Levan PAUAVA
3 rue Adol. Chérioux
92130 Issy les Moulineaux

Hors commerce
N° 119.

Gérant: P. intakve

0.931